

**TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNDE KÜÇÜK VE ORTA
BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME (KOBİ)'LERİN ÖNEMİ VE ROLÜ : ÇİN, TÜRKİYE
VE AB ÜLKELERİ ARASINDA KOBİ'LERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK
İNCELENMESİ**

**ZULIYAER REJIAFU
07713036**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. R. AYŞEN WOLFF**

İstanbul

2011

**TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNDE KÜÇÜK VE ORTA
BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME(KOBİ)'LERİN ÖNEMİ VE ROLÜ : ÇİN,
TÜRKİYE VE AB ÜLKELERİ ARASINDA KOBİ'LERİN
KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ**

Zuliyaer REJIAFU

07713036

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. R. AYŞEN WOLFF

İSTANBUL

2011

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNDE KÜÇÜK VE ORTA
BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME(KOBİ)'LERİN ÖNEMİ VE ROLÜ : ÇİN,
TÜRKİYE VE AB ÜLKELERİ ARASINDA KOBİ'LERİN
KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

Zuliyaer REJIAFU

07713036

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 20/05/2011.....

Tezin Savunulduğu Tarih: 15/06/2011.....

Tez Oybirliği/Oy Çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Ünvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşen Wolff

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Esin CAD MUTLU

Doç. Dr. Yonca ÖLÜKOL

İSTANBUL

Haziran 2011

ÖZ

ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNDE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME (KOBİ)'LERİN ÖNEMİ VE ROLÜ : ÇİN, TÜRKİYE VE AB ÜLKELERİ ARASINDA KOBİ'LERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

Zuliyaer REJIAFU

Mayıs 2011

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışmada Çin'in ekonomik gelişim sürecinde küçük ve orta büyüklükteki işletme(KOBİ)'lerin önemi ve rolü, Çin, Türkiye ve AB ülkeleri arasında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmamızda önce Çin'in ekonomik gelişme aşamaları tarihsel olarak ele alınmış, gelişim sürecindeki her aşama ayrı ayrı incelenmiş, döneminin siyasi, kültürel ve ekonomik özellikleri kısaca özetlenmiştir. Sonra günümüz Çin ekonomisi sektörel olarak ele alınmış, Çin ekonomisinde çok önemli yere sahip olan tarım, sanayi ve hizmet sektörü incelenmiş ve küreselleşmenin Çin ekonomisi üzerindeki etkiler tartışılmıştır. İkinci adımda Çin, Türkiye ve AB ülkeleri arasında KOBİ tanımları karşılaştırılmış ve Çin KOBİ'lerinin tarihsel gelişimi, bugünkü durum ve ekonomik gelişim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ele alınarak incelenmiştir. Üçüncü adımda tüm ülkelerde toplam işletme içerisinde en fazla paya sahip olan, gerek ekonomide yarattıkları katma değerle gerekse de istihdama olan katkılarıyla bir ülke ekonomisinin dinamik gücü haline gelen KOBİ'lerin, iki tane gelişmekte olan ülke ile bir gelişmiş ülkeler topluluğu arasında karşılaştırılması yapılarak ortak noktaları ve farklılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. KOBİ'lerin ekonomik gelişim sürecinde insan kaynaklar, pazarlama, teknolojik inovasyon ve finansal yönetim gibi konularda karşılaştıkları sorunlar incelenerek bazı çözümler önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin KOBİ'leri .

ABSTRACT

THE IMPORTANCE AND ROLE OF THE SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISE (SME) 's, IN CHINA'S ECONOMIC DEVELOPMENT: A COMPARATIVE STUDY OF SMEs IN AMONG CHINA, TURKEY AND THE EU COUNTRIES

Zuliyaer REJIAFU

May 2011

In this master thesis, we have studied the importance and role of Small and Medium Sized enterprise (SME)'s in the process of China's economic development and comparatively studied between the China, Turkey and EU countries. In this study firstly we approached the China's economic development stages by historically and studied each stages of development process and then briefly summarized the political, cultural and economic characteristics of that periods. Then we chosed and studied some sectors that are very important for Chinese economy such as agricultural, industrial and service sectors and discussed the effects of globalization on China's economy. In the second step of this study, we compared the definitions of SMEs among the China, Turkey and the EU countries and studied the historical development of Chinese SMEs, the current situation and encountered problems in the process of economic development. In the third step of this study, we tried to determine the common points and differences of the SMEs between the two developing country and one developed countries unity. Last step of this study, we studied the China's SMEs encountered problems in the process of economic development just like human resources, marketing, technological innovation and financial management and proposed some solutions.

Keywords: China's SMEs.

ÖNSÖZ

Küreselleşme ve ağırlaşan rekabet koşulları altında dinamik ve değişen koşullara çabuk ayak uydurabilen, ekonomik büyüme ve istihdam yaratmada büyük katkılar sağlayan KOBİ'lerin önemi ve rolü her geçen gün artmaktadır. Çalışmamızda dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden biri haline gelen, son 10 yıldır istikrarlı bir şekilde sürdürdüğü %10'a ulaşan kalkınma hızıyla, içinde bulunduğumuz asrın yeni küresel gücü olarak anılmaya başlayan Çin'in ekonomik gelişim sürecinde KOBİ'lerin önemi ve rolü Türkiye ve Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. KOBİ'lerin bu süreçte karşılaştıkları sorunlar incelenerek çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Bu çalışmada beni yönlendiren, yol gösteren, hazırlanmasında bana her türlü desteği veren değerli hocam sayın Doç. Dr. R. Ayşen WOLFF'a en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunmayı bir gönül borcu bilirim

Ayrıca çalışmalarımnda her zaman yanımda bulunan ve beni destekleyen sevgili eşim ZemiRE GULCALI'ya katkılarından dolayı teşekkür ederim. Çalışmamın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İstanbul, Mayıs 2011.

Zuliyaer REJIAFU.

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Avrupa Birliği Tarafından Önerilen Yeni KOBİ tanımı.....	28
Tablo 2: Türkiye’de Çeşitli Kuruluşların KOBİ Tanımları.....	28
Tablo 3: Türkiye’nin Resmi KOBİ Tanımı Kriterleri.....	29
Tablo 4: Çin’in Sektör Bazında KOBİ Tanımı Kriterleri.....	31
Tablo 5: Gelişmiş Ülkelerde KOBİ’lerin Payları.....	48
Tablo 6: Gelişmekte Olan Ülkelerdeki KOBİ’lerin Payları.....	50

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser.
C.	: Cilt
ÇİN	: Çin Halk Cumhuriyeti.
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla.
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla.
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme.
M.S.	: Milattan Sonra.
SME	: Small and Medium-sized Enterprises.
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
TABLolar LİSTESİ	vi
KISALTMALAR	vii
1.GİRİŞ	1
2. ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNİN TARİHSEL OLARAK İNCELENMESİ	3
2.1. Çin'in Ekonomik Gelişimine Genel Bir Bakış	3
2.1.1. Çin'in Ekonomik Gelişme Aşamalarının Tarihsel Olarak Ele Alınması	3
2.1.1.1. 1949 Öncesi Çin	4
2.1.1.2. Çin Komünist Partisi Dönemi (1949 – Günümüze Kadar)	4
2.1.1.3. Çin'de Kültürel Devrim (1966 – 1976)	7
2.1.1.4. Çin Ekonomik Reformu, Dışa Açılma Politikası ve Sonrası (1978 – Günümüze Kadar)	9
2.2. Günümüzde Çin Ekonomisinin Sektörel Olarak İncelenmesi	13
2.2.1. Sektörlerin Yapısının İncelenmesi	14
2.2.1.1. Tarım Sektörü	15
2.2.1.2. Sanayi Sektörü	16
2.2.1.3. Hizmet Sektörü	16
2.2.2. Çin'in Yatırım Politikalarının İncelenmesi	17
2.2.2.1. Yabancı Sermayenin Gelişimi	18
2.2.2.2. Çin Bankacılık Sisteminin Gelişimi	19

2.3. Hanehalkı Geliri ve Tüketimindeki Değişim	20
2.4. Küreselleşmenin Çin Üzerindeki Ekonomik Etkileri	21
2.4.1. Genel Olarak Küreselleşme Kavramının Açıklanması ve Ekonomik Küreselleşme	22
2.4.2. Çin'in Ekonomik Gelişiminde Küreselleşmenin Etkileri	23
3. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME (KOBİ)LERİN TANIMI, EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNDEKİ ÖNEMİ VE ROLÜ: ÇİN'İN EKONOMİSİNDE KOBİ'LER	26
3.1. KOBİ Tanımı	26
3.1.1. Dünyada KOBİ Tanımı	26
3.1.1.1. Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı	27
3.1.1.2. Türkiye'de KOBİ Tanımı	28
3.2. Çin'de KOBİ Tanımı, Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu	30
3.2.1. Çin'de KOBİ'lerin Tanımı ve Tarihi Gelişimi	30
3.2.2. Çin'de KOBİ'lerinin Bugünkü Durumunun İncelenmesi	32
3.3. KOBİ'lerin Çin Ekonomik Gelişimindeki Rolü, Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi.....	32
3.3.1. KOBİ'lerin Çin Ekonomik Gelişimindeki Rolü	32
3.3.2. Çin KOBİ'lerinin Gelişme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar	34
4. ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNDE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME (KOBİ)'LERİN ÖNEMİ VE ROLÜ : ÇİN, TÜRKİYE VE AB ÜLKELERİ ARASINDA KOBİ'LERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ	43
4.1. Avrupa Birliği'nin Ekonomik Gelişiminde KOBİ'lerin Önemi	43
4.2. Türkiye'nin Ekonomik Gelişiminde KOBİ'lerin Rolü ve Önemi	44
4.2.1. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Rolü	44
4.2.2. KOBİ'lerin Türk Toplumundaki Sosyal Önemi	46
4.3. Çin Ekonomik Gelişim Sürecinde KOBİ'lerin Yeri	46
4.4. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerdeki KOBİ'lerin Karşılaştırılması	47

4.4.1. Gelişmiş Ülkelerdeki KOBİ'lerin Özellikleri.....	48
4.4.2. Gelişmekte Olan Ülkelerdeki KOBİ'lerin Özellikleri.....	50
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	52
KAYNAKÇA	58
ÖZGEÇMİŞ	62

1. GİRİŞ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) ülke ekonomisi içindeki önemi her geçen gün artmakta ve bu işletmelerin üretim, ihracat, katma değer ve istihdam içindeki payı önemli büyüklüklere ulaşmaktadır.

Geçtiğimiz sene Japonya'yı geçerek ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci ekonomisi ünvanına sahip olan Çin, günden güne büyüyen ekonomisi ve yüksek başarıları ile güçlü bir küresel aktör olma yolunda hızlı ilerlemektedir. Çin son yıllarda, yapmış olduğu büyük atılımlarla dünyanın en önemli ekonomik güçlerinden biri haline gelmeye başlamıştır. Çin'in istikrarlı ve hızlı büyüme rakamları yakalayabilmesi başarılı makro ve mikro ekonomik politikaları ile aynı zamanda ekonominin lokomotifi KOBİ'ler ile mümkün olmuştur.

Bu çalışmanın amacı tüm ülke ekonomilerinde olduğu gibi dünyanın süper gücü olma yolunda hızlı ilerleyen Çin ekonomisinde de stratejik öneme ve toplam işletme sayısı içinde %99 gibi büyük bir orana sahip olan, istihdam ve sosyal refahı artırıcı, ekonomik gelişimin lokomotifi konumunda olan KOBİ'lerin, ekonomik gelişim sürecindeki önemi ve rolü incelenerek, bu süreçte karşılaştıkları sorunlara çözüm önerisinde bulunmaktır.

Çalışmamız, giriş ve sonuç kısmı hariç üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Çin'in ekonomik gelişim süreci tarihsel olarak incelenmiş ve Çin ekonomisinin temelini oluşturan üç sektör olarak bilinen sanayi, tarım ve hizmet sektörleri hakkında bilgiler verilmiştir. Çin'in ekonomik olarak gelişmesiyle beraber hane halkı tüketiminde meydana gelen eğilimler ve küreselleşmenin Çin ekonomik gelişim sürecindeki etkileri incelenmiştir. İkinci bölümde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Çin, Türkiye ve Avrupa Birliği gibi ülke ve topluluklardaki farklı tanımlarına yer verilmiş ve bu ülke ve topluluklar ekonomik gelişim sürecindeki önemi ve rolüne kısaca değinilmiştir. Esas olarak Çin KOBİ'lerinin tarihsel gelişimi ve bugünkü durumu ele alınmış, ekonomik gelişim sürecinde karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde Çin'in ekonomik gelişim sürecinde KOBİ'lerin önemi ve rolü Çin, Türkiye ve AB ülkeleri arasında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Sonuç kısmında ise

KOBİ'lerin ortak özellikleri tespit edilmeye çalışılmış ve Çin KOBİ'lerinin ekonomik gelişim sürecinde karşılaştıkları sorunları için çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

2. ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNİN TARİHSEL OLARAK İNCELENMESİ

2.1. Çin'in Ekonomik Gelişim Sürecine Genel Bir Bakış

4000 yıllık tarihe sahip olan Çin, bu uzun tarihi süreç boyunca ekonomik açıdan çok fazla engebeli yol katetmiştir. Bu süreci güçlenme, zayıflama ve yeniden kalkınma olarak özetlememiz tamamen mümkündür.

M.S. 1200'li yıllara kadar Batı ekonomilerinden daha iyi durumda ve kişi başına geliri daha yüksek olmuştur. 1200 – 1500 yılları arasında Çin ekonomisinin duraklama dönemine girmiştir. 1500'lü yıllar sonrasındaki 300 sene dünya sanayileşmesinin başlangıcı dönemiymiş, Çin ekonomik ve sosyal yapısının iç özelliklerinden dolayı, dünyayla aynı anda ve aynı adımda sanayileşme tarihi fırsatını kaçırmış, bu dönemde Batı ekonomileri Çin'i yakalamış ve geçmiştir. 19. Yüzyıl boyunca Batı ekonomileri yüksek büyüme oranları kaydederken Çin ekonomisi büyük bir düşüş yaşamış ve dünyaya kapılarını kapatmıştır. Çin'in dünyadan izolasyonu sonucunda kişi başına düşen GSYİH'sı 2000 yıl önceki seviyesine gerilemiştir¹.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ve 1978 yılındaki reform hareketinden sonra Çin yeni bir kalkınma dönemine girmiş ve günümüzde artık dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumuna gelmiştir. 30 Temmuz 2010'da Anadolu Ajansı şu haberi vermiştir. “ Çin artık dünyanın ikinci büyük ekonomisi. Çin, yüz milyonlarca insanın yoksulluktan kurtulmasını sağlayan otuz yıllık hızlı büyüme sonucu dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olarak Japonya'nın önüne geçti.”²

2.1.1. Çin'in Ekonomik Gelişme Aşamaları

¹ Erkan Daniş, Doğan Selçuk Öztürk, **KOBİ'ler için Çin Halk Cumhuriyeti Rehberi**, İTO Yayınları, İstanbul, 2010, 29.

² John ve Doris Naisbitt, Çin'in Megatrendleri, Yeni Bir Toplumun Sekiz Dayanağı, Çev. Ümit ŞENSOY, Optimist Yayınları, İstanbul, Ocak 2011, 17.

2.1.1.1. 1949 Öncesi Çin

1000 seneden fazla bir feodal otorite altında bulunan Çin’de, 19. Yüzyılın sonlarına kadar sanayi adına doğru düzgün bir şey yapılmamıştır. Son feodal otorite olan Qing Mançur Hanedanlığı döneminde (MS 1636-1911) Çin daha fazla savaş bataklığına sürüklenmiş, Batı ülkeleri ve Japonya tarafından bölünerek işgal edilmiştir. Ucuz hammadde ve iş gücü avantajından yararlanarak Batı ülkeleri ve Japonya ülkeyi sömürge haline getirmiş ve bu süreçte Çin sanayisinin temelini atmıştır. 1911 yılındaki Xinhai Devrimi ile Mançur Hanedanlığı yıkılmış ve Çin Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu tarihten sonra her tarafta girişimciler ortaya çıkar, fabrikalar kurulur, ulusal kapitalizm yükselmeye başlamıştır. Ulusal kapitalizmin ortaya çıkması ve gelişmeye başlamasının toplumda yarattığı etkileri şöyledir³:

1. Ekonomik yapıdaki değişiklik: Çin kapitalist ekonomik faktörlerinin ortaya çıkması doğal ekonominin daha da parçalanma adımını hızlandırmıştır.

2. Sınıf yapısındaki değişiklik: Çin ulusal burjuvazisinin doğması ve gelişmesi, proletarya ordusunun güçlenmesine neden olmuştur.

3. Demokrasi düşüncesinin yayılması ve demokratik devrimin gelişmesinin hızlandırılması: 19.yüzyılın 60-70.yıllarında ilk reform düşünceleri ortaya çıkmış ve bu da daha sonraki kanun çıkarma ve reform hareketlerinin temelini oluşturmuştur. 19.yüzyıl sonlarında ulusal burjuvazi yepyeni bir bağımsız siyasi güç olarak tarih sahnesine çıkmış, reform hareketleri başlamıştır.

1911 devrimiyle beraber Çinde yepyeni bir parti, Milliyetçi Parti ortaya çıkmıştır. Milliyetçi Parti ulusal burjuvazinin gelişmesi için destekte bulunmuş, ancak ekonomik gelişme fazla ileri adım atamamıştır. Çünkü emperyalist ülkeler birinci ve ikinci dünya savaşları sırasında Çin’e sürekli askeri saldırıda bulunmuş ve Çin’i sömürgesi haline getirmeye çalışmıştır. 1945 yılına kadar Çin Milliyetçi partisi ve Çin Komünist partisi beraber Japon işgaline karşı savaşmıştır. II. Dünya savaşı sonrası 1949 yılına kadar ise bu iki parti iktidar için bir biriyle savaşmış ve nihayetinde 1949 yılında Milliyetçi Parti yenilerek Tayvan’a çekilmiş, Çin Komünist Partisi savaşı kazanarak günümüz Çin Halk Cumhuriyeti’ni kurmuştur.

2.1.1.2. Çin Komünist Partisi Dönemi (1949 – Günümüze Kadar)

³ Zhang Guowen, “Çin ulusal kapitalizmin ortaya çıkması, gelişimi ve devlet destekleri”, **Çin tarihinin detayları dergisi**, s. 37, (Nisan 2008): 35.

1949 Komünist parti zaferinden sonraki Çin tarihi 4 bölüme ayrılabilir. Birincisi, devrimi kazandıktan sonra 1949 –1956 yılları arasındaki otoriteyi sağlamlaştırma dönemi; ikincisi, 1957-1965 yılları arasındaki daha büyük ekonomik gelişme için amaçlanan yoğun politika ve sınıf mücadeleleri dönemi; üçüncüsü, 1966-1976 yılları arasında yaşanan, Çin tarihinin en karanlık sayfalarından biri sayılan korkunç ‘Kültürel Devrim’ dönemi; dördüncüsü ise 1977 yılında başlayıp günümüzde halen devam eden, Çin’in dış dünyaya yeniden açılması ve ekonomik gelişmeye dönüş dönemidir⁴.

Başlangıçta yeni Çin hükümeti, Sovyetler ile resmi bir birlik kurar. Fakat 1950’de yapılan bu anlaşma, iki komünist parti arasındaki ideolojik anlaşmazlıktan dolayı 6 yıl sonra bozulur. Çin daha sonra diğer komünist ülkelerden de izole edilir. Ancak komünist olmayan ülkelerle (Burma, İngiltere, Hindistan ve Endonezya) diplomatik ilişkiler geliştirir. Fakat, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer pek çok ülkeler, Çin’in yasal hükümeti olarak Tayvan’daki Milliyetçileri tanımaya devam eder. Çin’in pek çok dünya ülkesinden izole edilmesi, ülke sınırlarında nüfus değişimi mücadelesi olduğu yıllarda, 1966’daki ‘Kültürel Devrim’ in başladığı yılda şiddetlenir. Ancak 1971 yılında Birleşmiş Milletler, Çin’in yasal hükümeti olarak Tayvan Milliyetçilerinin yerine Komünist Çin’in geçmesi için oy kullanır ve kısa bir süre sonra dünyadaki pek çok ülke hızlı bir şekilde Çin ile diplomatik ilişkiler kurar. 1972 yılında ABD Başkanı Richard Nixon, Pekin’e giderek Mao Zedong ile görüşür ve bunu takip eden yılda her iki ülkede de diplomatik ofisler açılır. 1976 yılı itibariyle ‘Kültürel Devrim’ sona erir ve Çin, bir kez daha aktif ve global olarak pek çok ülke ile ticari ilişkilerini devam ettirir. Çin ve ABD 1979 yılında iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri kuran tarihi ‘**Shanghai Bildirisi**’ imzalanır.

1 Ocak 1979 tarihinde imzalanan “Shanghai Bildirisi”nde, Amerika Birleşik Devletleri Çin Halk Cumhuriyeti’nin Çin’in tek yasal hükümeti olduğunu kabul etmiştir. Ancak Amerika halkının Tayvan halkı ile kültür, ticaret ve remi olmayan ilişkiler kurabileceğine dair içerikler yer almaktadır⁵. Bildirgi’de diğer hususlarla ilgili yer alanlar şunlardır:

1. Her iki taraf uluslararası askeri çatışma riskini azaltmayı umut etmektedir.

⁴ Xue Mengjuan, “Çin ekonomik gelişim sürecindeki inişli çıkışlı dönemler”, **Çin Ekonomi Dergisi**, s. 42, (Eylül 2006): 8.

⁵ Li Dong, “Dünyaya Açılma Arifesinde Olan Bitenler”, **Çin tarihinin detayları dergisi**, s. 29, (Nisan 2003): 53.

2. Her iki taraf Asya-Pasifik bölgesinde ve dünyanın herhangi bir yerinde hegemonya aramayacaktır, her iki ülke de herhangi bir ülke ve ya ülkeler topluluğunun böyle bir hegemonya arayışına karşı çıkacaktır.

3. Her iki ülke de üçüncü bir ülke adına müzakereler yürütmeyecektir, başka ülkelerin birlik oluşturarak üçüncü bir ülkeye karşı anlaşmaya gitmesine karşı çıkacaktır.

4. Amerika Birleşik Devletleri hükümeti Çin'in konumunu kabul edecektir. Yani, tek bir Çin hükümetinin olduğunu, Tayvan'ın Çin'in bir parçası olduğunu kabul edecektir.

5. Her iki taraf da Çin – Amerika ilişkilerinin normalleşmesi hem Çin ve Amerika halklarının çıkarları açısından, hem de Asya ve Dünya barışı açısından çok önemli olduğuna inanmaktadır.

6. Çin Halk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri 1 Mart 1979 tarihi itibariyel karşı tarafa büyük elçiler göndererek diplomatik ilişkilere başlayacaktır.

1980'lerin başlarında, yeni yöneticiler, Çin'de uzun zamandır görülmemiş bir kalıcı hükümet sağlar. Komünist parti ve ordu kadroları, daha önce dağınık olarak yönetilen Çin'in bölgelerinin kontrolünü ele geçirerek sıkı bir disiplin altına alır. Komünist parti zaferinden sonraki Çin tarihin ikinci bölümü olarak adlandırdığımız bu dönemlerde Çin hükümeti daha büyük ekonomik gelişme için yoğun politikalar yürütmüştür. Komünist yönetimin ilk aşamasında başlatılmış olan İlk Beş Yıllık Plan (1953-1957) Sovyet tasarımıdır. Ağır sanayiye savunan bu plan, kısa ve acil dönüşümlü olup büyük miktarlarda yatırımlar gerektirmekteydi. Ancak bu plan Çin için büyük ekonomik kazanımlarla neticelenmiştir. Sanayi 1953-1957 yılları arasında her yıl %10'dan fazla büyüme göstermiştir. Çelik üretim miktarı aynı dönemlerde %300'den fazla büyümüş ve tarım üretiminde küçük ama dikkate değer gelişmeler olmuştur. Çin kaynaklarının %67'sinin tamamı ağır sanayi tesislerinin inşa edilmesi için ve %5'den azı da tarım için kullanılmıştır. Bu plan sürecinde 156 büyük proje SSCB tarafından Çin'de yürütülmüş ve 8000 öğrenci Rusya'ya eğitim için gönderilmiştir. Çin ise, bunu bedelini Sovyetlere yoğun olmayan metal olarak ödemiştir⁶.

İki ülke arasındaki ilişki özellikle Çin için zor olmuştur. Çünkü kibirli Rus danışmanların Çin'li ortaklarıyla olan dayanışmaya ve ilişkilerini geliştirmeye yeterince önem vermemişler ve çaba sarf etmemişlerdir. Çin kaynaklarına göre hem Başkan Mao Zedong ve Başbakan Zhou Enlai, Beş Yıllık Plan altında sanayi gelişim modelini sorgulamış, ancak Rus danışmanlar bu modelin Sovyetleri başarılı kıldığı yönünde teminat verince, plan gönül

⁶ Lai Xiaolong, **Savaş ve barış içinde yaşayan iki komşu: Çin-Rusya**, Xinhua Yayınları, Beijing, 2002, 158.

rahatlığıyla yürütülmüş ve nihayetinde başarıyla sonuçlanmıştır. Fakat bu plan sermaye yoğunluklu olup emek yoğunluklu değildir. Emek ise Çin için en büyük kaynaktır. Plan ağır sanayi dışındaki diğer sanayi sektörlerine hiç yer vermemiş ve neredeyse gerekli tüm sermaye tarımdan gelmiştir⁷.

İkinci Beş Yıllık Plan (1958-1962) pek çok hırslı büyüme beklentilerini düzeltmiş ve yönetimin temsilcisi Komünist kadrolar, teknik eleman ve işçiler tarafından fabrikaların yönetimleri revize edilmiştir. Kağıt üzerinde oldukça demokratik görünen bu plan pratikte hiçte demokratik olmamıştır⁸. Bu yıllarda teknik eleman üyelerinin bazıları Parti üyeleriyle muhalif olmayı tercih etse de, çalışanların pek çoğu da sessiz kalmanın daha iyi olacağını düşünmüştür. İlk başta ekonomi sürpriz gelişmelerle, fabrikalar rekor kıran neticelerle, tarım ise olağanüstü kazançlarla karşılaşmıştır. Rus'ların tavsiyesinin aksine bu olağanüstü başarı sebebiyle Çin Hükümeti "**Great Leap Forward**" (İleriye Büyük Atılım) diye adlandırılan bir kampanya başlatmıştır. Örneğin çelik gibi ağır sanayide üretimi ikiye katlamak için Çin halkına bir çağrı yapılmıştır. İnsanlar, bu çağrıyla pik demir üretmek için küçük fırınlar inşa etmeye zorlanmıştır. Ancak bunların pek çoğu sıradan insanların evinin arka bahçesinde yer almış ve bu fırınlarda yapılan demir o kadar az ki pek çoğu kullanışsız (işlevsizdi) olmuştur. Herkes demir üretimine yoğunlaştığı için, pek çok Çinli, ilk kez olarak, Çin'in geleceğinin temel anahtarları olan modern bilim ve endüstriyel gelişmeye önem vermeye başlamıştır. Ayrıca, İkinci Beş Yıllık Plan esnasında, tarımsal üretimde büyük genişleme planlanmıştır. 1958 yılında ilk dönemde tarım gruplarında çalıştırılan büyük topluluklarca kurulmuş kolektif çiftlikler birleştirilmeye başlanmış, fakat bir yıllık olağanüstü hasattan sonra, ürünlerde 3 yıl düşüş yaşanmış ve sonucunda büyük bir kıtlık meydana gelmiştir. 1962 yılı itibariyle Çin komünistleri, "Great Leap Forward" projesinin başarısız olduğunu kabul etmişlerdir.

2.1.1.3. Çin'de Kültürel Devrim (1966 – 1976)

Komünist Çin Hükümeti gelişme tarihinin üçüncü aşaması ise Mao Zedong tarafından 1966 yılında yeni bir kampanya ile başlatılmıştır ve "Büyük Proletaryan (Emekçi) Kültürel Devrimi" (**Great Proletarian Cultural Revolution**) olarak adlandırılmıştır. Bu kampanya,

⁷ Daniş, Öztürk, **age**, 36.

⁸ Zhu Ting, Çin siyasetinde atılan yanlış adımların ağır bedeli, **Kuzeydoğu Üniversitesi Dergisi**, s. 135, (Ocak 2001): 8

Mao'nun savunduğu görüşler ve politikalara karşı olan, Mao'nun 'Kapitalist İşçiler' diye adlandırdığı kişilere karşı bir saldırı olarak başlatılmıştır.

Ancak bu hareket kısa sürede sonuç olarak pek çok hayatı etkilemiş ve özellikle entellektüelleri çok yıpratmıştır. 'Kültürel Devrim', Çin toplumunu inciten ve kalbinde büyük yaralara yol açan, kişisel eleştiriden artık kişisel yok etmeye dönüşen bir dönem olduğunu göstermiştir. Yabancı olan her şey kötülenmiş ve dış bağlantısı olan her şey aksiyoner diye damgalanmış, zarar görmüş veya mahkum edilmiştir. Sosyal değerler tam tersine dönmüş, şiddet ve kargaşa methedilir olmuş, aynı zamanda topluma ait ya da şahsa ait malları yağma etme 'Devrim Eylemleri' olarak kabul edilmiştir. Acımasızlık mazeret kabul edilir ve hatta sınıf nefreti ifadesi olduğu için hayranlık uyandırır olmuş, medenilik burjuva hipokrisisi kabul edilirken, proletaryan tarzı kabalık hayranlık sebebi olmuştur. İşçilerle yönetim ve liderler arasında görüş farklılığı mevcut olduğu için pek çok insan hapse atılmış, büyük çoğunluğu öldürülmüştür.

Ulaşım sistemi kısmen çökmüş ve hammaddelerin ulaşımında engeller yaşanmış, bunun sonucunda ise sanayi üretimi olumsuz etkilenmiştir. Aynı zamanda şehirlerde yaşayanlara yiyecek, kömür ve elektrik ulaştırılmasında sorun yaşanmıştır. 'Kültürel Devrim', şehirlerde, sanayi bölgelerinde ve yönetim birimlerinde yaygınlaşmış, ancak tarım sektörünü nispeten daha az etkilemiştir. Sanayi alanında ağır sanayi dışındaki diğer sanayi türlerinin gelişmesi, hem de şehir ve köyler arasındaki engelleri kaldırmak için şehirdeler ve köylerde büyük atılımlar yapılmıştır. Dönemsel olarak üretimi durdurmalarla, grevlerle, protestolarla maruz kalınan kayıplara rağmen sanayi sektöründe az da olsa büyüme olmuştur. Büyük sulama projelerinin sonucu olarak tarımda da gelişmeler yaşanmış ve yeni topraklar tarıma açılmıştır. Bugün Çin'de hiç kimse 'Kültürel Devrim' için olumlu bir yorum yapmaz ve çoğu insan bu dönemde yaşadıklarını çok acı olarak tarif etmektedir. Ancak bazıları, gruplar arası ihtilaf ve gördükleri sert muamele dolayısıyla bu uyumsuz durumdan çok az da olsa yarar gördüğünü düşündüklerini açıklamışlardır. Örneğin, entellektüeller normal bir işçi veya çiftçi gibi çalışmaya zorlanmış, bu deneyime zamanında öfkelenenler bugün geçmişe bakarak çok şey öğrendiklerini, en azından fiziksel olarak çalışan bir işçi, bir çiftçi olmanın ne demek olduğunu ve önemini anlamışlardır. Aynı zamanda, pek çok kişinin özellikle daha önce yaşadığı şehirlerinden fazla uzağa gitmemiş yüksek okul öğrencilerinin Çin'in uzak köşelerine 'Devrim Yapmak' ve sanayi ve tarımsal projelerin liderlerinden organizasyonel metotları öğrenmek için uzak yolculuklar yapmışlardır. Bu onların ufuklarının genişlemesi ve bir bütün olarak ülkeleri için yeni bir düşünce gelişimi ile sonuçlanmıştır.

'Kültürel Devrim' 1976 yılında '**Gang of Four**' (Dörtlü Çete)'nin çökertilmesi ile sona ermiştir. Mao'un başlattığı devrimden sonra ortaya çıkan kontrolsüz gücü yönetmek, kargaşadan yararlanarak devlet yönetimini ele geçirme girişimde bulununan bu ultra-sol grup Mao'un dördüncü eşi Jiang Qing, döneminin Başbakan yardımcısı Zhang Chunqiao, 'Kurtuluş Gazetesi' editörü Yao Wenyuan ve Mao'un Başkan yardımcısı Wang Hongwen gibi devletin önde gelen insanlarından oluşmuştur.

Bu sırada Çin'in ulusal ekonomisi çökme eşiğine gelmiştir. Başkan Mao Zedong bu yılın başlarında, Çin komünist devriminin bilinen başka bir ismi Zhou Enlai ve Çin komünist orudusunun en ünlü generali Zhu De yıl sonuna doğru ölmüşlerdir. Komünist parti, 'Kültürel Devrim' dönemi genel değerlendirmesini yaparken şunları söylemiştir⁹: " Bu 10 yıl sürecinde 100 milyondan fazla insan yanlış ve abartılmış ithamlardan dolayı zarar görmüştür".

Mao, Çin'i yeniden yaratan adam olarak onurlandırılmaya devam ediyor olsa da, Kültürel Devrimin bir hata olduğu artık yadsınmamaktadır.

2.1.1.4. Çin Ekonomik Reformu, Dışa Açılma Politikası ve Sonrası (1978 – Günümüze Kadar)

Çin'in ekonomik devrimi 1978'de Deng Xiaoping'in Çin Komünist Partisinin denetimini ele geçirmesiyle başlamıştır. Üstelik o dönemde Çin'in içinde bulunduğu koşullar da, planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş için olgunlaşmış bir durumdaydı, bunun nedenleri şöyle özetlenebilir¹⁰:

1. Mao'un kültür devrimi giderek halkın desteğini kaybetmekteydi.
2. Uzun yıllara dayalı planlı ekonomi uygulaması kısıtlıkların önüne geçememiş ve bunu uygulayan bürokratlar bile sistemin lehine görünmekten çekinir olmuşlardır.
3. Öteki uzakdoğu ülkelerinin (Tayvan, Hongkong, Singapur ve Güney Kore) uyguladıkları piyasa ekonomisi, Çin'in uyguladığı planlı ekonomiye göre çok daha iyi sonuçlar vermiş ve bu gelişme Çinli teknokratlar tarafından kabul edilmeye başlamıştır.
4. Çin halkı da artık ekonomide bir reform yapılması gerektiğini düşünmekteydi.

⁹ Zhang Lei, On yılda yirmi yıllık gerileme: Çin kültürel devriminin büyük yıkımı, **Çin tarihinin detayları dergisi**, s. 32, (Temmuz 2005): 41

¹⁰ Qin Boshu, **Çin ekonomik reform ve dışa açılma politikasının öncesi ve sonrasında sanayi gelişimi üzerinde bir inceleme**, Nanjing Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nanjing, 1998, s. 2.

Deng Xiaoping bunları saptamış ve bütün ulusa “ayaklarındaki çamuru görmek için tarladan çıkma” cesareti vermiştir. Deng’in akılları özgürleştirme çağrısı Çinlileri gerçekliğe ideoloji boyalı gözlüklerden kurtularak bakmaya davet etmiştir¹¹. Başkan Hu 2008 Ekiminde On Yedinci Parti Kongresine raporunda dönüp başlangıca bakmış ve aklın özgürleşmesine giden süreci gözden geçirmiştir. Deng Xiaoping ve yandaşlarının “kültürel Devrimin (1966-1976) geride bıraktığı nazik durumda” üç ana noktada gerçekleştirdikleri ilerlemeyi şöyle sıralamıştır:

1. Mao Zedong düşüncesine ilişkin kapsamlı bir “bilimsel değerlendirme” getirilerek, sınıf mücadelesine ilişkin yanlış teori ve pratik reddedilmiştir.
2. Deng “aklın özgürleşmesi ve doğruları gerçek hayatta arama” yaklaşımında ısrar etmiştir.
3. “Parti ve devletin çalışmalarını ekonomik kalkınmaya ve reformlar ve açılım uygulamalarına odaklandırma” yönünde tarihsel bir siyasi karar alınmıştır¹².

Deng, öncelikle piyasa ekonomisine geçiş için gerekli ekonomik devrimi kamu ekonomik teşebbüslerinden başlatmıştır. İlk aşamada kamu ekonomik teşebbüslerine daha fazla özerklik verilmiştir. Bu özerklik yönetim ve karar alma özerkliği ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda bu teşebbüslerin elde ettikleri karları devlete vermeden kendi bünyelerinde tutmalarına ve dolayısıyla güçlenmelerine de izin verilmiştir. Yine bu teşebbüslerle ilgili olarak sözleşme sistemine geçilmiştir. Bu sistemde teşebbüsü yönetecek olanlarla belirli hedefleri ele alan sözleşmeler yapılmış, hedeflerin tutturulamamasının cezası, aşılmasının ise primi olmuştur.

Bütün bunların yanında eskiden planlamaya dayalı olarak merkezi otorite tarafından saptanan fiyatların yerini piyasa güçlerinin belirlediği fiyatlar almıştır. Yani Çin, yıllarca uyguladığı planlı sistemi bırakarak fiyatların oluşumunu piyasaya terk etmiştir. Böylece fiyatlar bürokratların tahminleriyle belirlenmek yerine arz ve talep kurallarına göre belirlenir olmuştur. Çin’in ekonomik dönüşüm çabası kamu ekonomik teşebbüslerinin yapısal değişime sokulması ve fiyatların piyasaya bırakılmasıyla sınırlı kalmamış, asıl sorun olan tarım kesiminde de adımlar atılmaya başlanmıştır. Çin, hızla özel tarım işletmesi sistemine dönmüştür.

Benzer bir uygulama yabancı sermayeye açılıma konusunda izlenmiştir. Geçmişin kapalı ekonomisi Çin, hızla yabancı sermayeye açılmıştır. Ucuz işgücünü kendi ülkesine çekmek istemeyen yabancı yatırımcı, sermayesini doğrudan yatırım olarak ucuz işgücünün olduğu yere taşımıştır. Yabancı sermaye hem parasal hem de teknolojik destek sağlamıştır. Yalnızca

¹¹ Naisbitt, **age**, 31.

¹² Naisbitt, **age**, 50.

2004 yılında Çin'e giren yabancı sermaye tutarının, Türkiye'ye son yüz yılda gelen yabancı sermaye tutarından fazla olmasının işgücün ucuzluğu dışında bir tek anlamı var: Çin'in, yabancı sermayeye Türkiye'den daha fazla istikrar sunmasıdır¹³.

Ekonomik kalkınmanın temellerinin atıldığı bu dönem Çin için kalkınma sürecinin de başlangıcını oluşturmaktadır. Dışa açılma ile beraber kazanılan rekabet gücü ihracata dayalı ekonomisi ile devam eden yıllarda daha fazla artmıştır.

Çin, 1970'li yılların sonundan bu yana çok büyük değişikliklere uğramakta, dünya nüfusunun beşte birini fakirlikten kurtarıp zengin olma ve dünyanın gerilerinde kalmış bir ülkeyi modernize etme yolunda ilerlemektedir. Çağdaş Çin'in değişen yüzünün arkasında yatan en büyük güç reformdur. Bugün Çin'in neresine gidilirse, hissedilebilecek en büyük duygu modernize olmak ve büyümek için duyulan arzu yoğunluğudur. Valiler, parti sekreterleri, yöneticiler gibi üst düzey kişilerin isteklerinin sadece yabancı yatırım, ticaret ve ekonomik reform olduğu görülmektedir.

1970'li yılların sonlarında Deng Xiaoping liderliğinde başlatılan ekonomik reformlar Çin ekonomisini rekor düzeyde genişletmiştir. Çin, girişimin ve insanların modernlik ve refah yolunda ilerleme gereksinimine hizmet eden bir "şirket kültürü"ne sahip yepyeni bir sosyal ve ekonomik toplum yaratmıştır. Modern Çin'in babası olarak bilinen Deng Xiaoping iş başına gelir gelmez can çekişen bir Çin'i baş aşağı gidişten kurtarmak için Çin'e özgü bir yaklaşım geliştirmiştir¹⁴. Bu yaklaşım Çin'in kendi tabiriyle "Çin Tarzı Sosyalist Pazar Ekonomisi" olarak adlandırılmıştır.

Kayıtlara geçecek bu büyüme performansı aslında 3 temel faktöre dayanmaktadır. İlk olarak, Çin merkezi planlama anlayışını terk etmiştir. Reform öncesi dönemlerde devlet fiyatları kontrol altında tutmakta ve verimliliğe müdahale etmekteydi. Karın ekonomide hiçbir anlamı yoktu. Bugün artık her malın fiyatı pazar içinde belirlenmektedir. Kar verimliliğe yansımakta, verimli şirketler hızla büyürken verimli olmayanlar yerinde saymakta ya da ortadan kaybolmaktadır. İkincisi, Çin son 20 yılda çok ciddi yatırımlar yaptı ve bugüne kadar hiçbir ülkenin gerçekleştiremediği büyümeler elde etmiştir. Bu yatırımlarla çok yüksek oranlarda tasarruf sağlanmıştır. Bugün Çin'in milli tasarruf oranı %35 – 40 düzeyindedir. Üçüncüsü, ekonomi son derece açık olup kotalar ve ithalat izinleri bertaraf edilmiştir. Hükümetin 2009

¹³ Daniş, Öztürk, **age**, 40.

¹⁴ Naisbitt, **age**, 18.

yılı itibariyle ithalat üzerine koyduğu vergi oranı %9,8 dir¹⁵. Çin 2003 yılından bu yana dünyanın en büyük ithalatçısı durumundadır. Diğer yandan yüksek ithalat seviyeleri yerel pazardaki rekabeti artırmış ve bu rekabet şirketleri daha üretken olmaya ve uluslararası standartlarda üretim yapmaya yönlendirmiştir.

Günümüz dünya ekonomisinde rolü giderek artan, Asya'nın önemli ekonomilerinden biri olan ve son olarak dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumuna gelen Çin, zamanında gerçekleştirdiği reformlar sayesinde tamamen merkezi planlamaya dayalı olan ekonomiden piyasa ekonomisine başarılı bir şekilde geçebilmiş, bu tarihe kadar dünya ekonomisinden soyutlanmış bulunan ekonomisini dış dünyaya açmaya başlamıştır. Özellikle 1980'li yıllarda sağladığı ekonomik büyüme ve ekonomisine getirdiği canlılık ile Çin, eski SSCB, Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinin yaşadığı türden bir krize girmeden, ekonomisini piyasa ekonomisine dönüştürme sürecinde önemli mesafeler kaydetmiştir¹⁶.

Sosyalist inşa sürecinin ana görevi “üretici kuvvetleri serbestleştirmeyi sürdürerek, sosyalist modernleşmeyi adım adım gerçekleştirmektir.” Yoksulluk ve geri kalmışlıkla mücadele 1978 Anayasasına da konulmuştur. Bu yaklaşım 1980-1990 yılları arasında GSYH'yı ikiye katlamak, 1990-2000 yılları arasında GSYH'yı ikiye katlamak ve 2000-2050 yılları arasında ülkenin modernleşmesini tamamlamak gibi üç adımdan oluşan bir strateji veya üç çerçeve halinde somutlanmıştır¹⁷. 1980'li yıllarda reform programı ile piyasa ekonomisine ilişkin düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Deng'in ilk adımı “üretim kuvvetlerini serbest bırakmak” ve piyasa ekonomisine yönelmek olmuştur. Bunun sonucunda merkezi planlamadan ademi merkeziyetçiliğe ve piyasa ekonomisine geçilmiştir. İlk başta bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarında kontrol uygulanırken, diğer mal ve hizmetlerin fiyatları serbest piyasa koşullarında belirlenmiştir. 1990'lı yılların başlarında artık bu kontroller de kalkmış, hemen hemen tüm mal ve hizmet fiyatları serbest piyasa koşullarında oluşmuştur. 1990'lı yıllarda ekonomik reformlar daha ziyade uygulanabilir bir bankacılık sisteminin kurulmasına odaklanmıştır. 1990'lı yılların sonunda ise reform sürecinin odak noktasını sanayileşme ve sosyal güvenlik sistemi oluşturmuştur. Bu süreçte karlı olmayan birçok devlet işletmesinin kapatılması hedeflenmiştir.

¹⁵ Yu Yong, **Modern Çin tarihindeki büyük şahıslar ve onların topluma katkıları**, Liaoning Yayınları, Shenyang, 1999, 23.

¹⁶ Zhang Jianfeng, **Çin ekonomik sistemindeki başarılı değişikliklerin sırrı**, Çin Gençlik Yayınları, Shanghai, 1999, 5.

¹⁷ Naisbitt, **age**, 95.

2.2. Günümüzde Çin Ekonomisinin Sektörel Olarak İncelenmesi

2010 yılı ekonomik verilerine göre, Çin ekonomisi Japonya ve Almanya'yı da geçerek ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumuna gelmiştir. Aynı zamanda Çin ekonomisi resesyon tehlikesinin aksine aşırı ısınma ve enflasyon tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Çin 2010 yılı Gayri Safi Milli Hasılası(GSMH) 39,7983 trilyon yuan (6,0931 trilyon dolar) seviyesine ulaşarak bir önceki yıla göre %10,3 büyümüştür. 2010 yılının ilk çeyreğinde % 11,9 artan, takip eden çeyreklerinde ise aynı dönemie göre ayrı ayrı olarak %10,3, %9,6 ve %9,8 oranında artış gösteren ekonomi, Çin hükümetinin belirlemiş olduğu %8'lik yıl sonu hedefini aşmıştır¹⁸. Çin hükümeti, yeterli istihdam yaratabilmek amacıyla yıllık olarak en az %8'lik büyüme hedeflemiştir.

Krize karşı uygulamaya konulan 586 milyar dolarlık ekonomik destek paketine ek olarak, devlet bankaları öncülüğünde piyasaya sürülen 1,4 trilyon dolarlık banka kredisi de büyümeyi fonlamıştır. Kamu harcamaları ve banka kredileri böylece sabit yatırımları tetikleyerek, büyümenin artmasına katkıda bulunmuştur. Devlet istatistik kurumu verilerine göre, 2009 yılı %30,5'lik artış kaydedilmiştir.

Çin, Almanya'yı geçerek dünyanın en büyük ihracatçısı unvanını almasına rağmen, ihracat hacminde 200 milyar dolarlık bir düşüş yaşanmıştır. Buna durum karşısında hükümet, iç tüketimi artırıcı teşvikler yapmış ve yapılan teşviklere bağlı olarak tüketici harcamalarında büyümeye pozitif etki eden artışlar kaydedilmiştir. Devlet istatistik kurumunun verilerine göre, perakende satışlar 2009 yılı %15,5 artış göstererek 12,5 trilyon yuan'a (1,8 trilyon dolar) çıkmıştır. Aylık perakende rakamlarında gözlenen büyüme hızları, Aralık 2009 tarihinde en yüksek düzeye çıkararak %17,5 seviyesine yükselmiştir.

Çin'in otomobil alımlarında uyguladığı sübvansiyon ve teşvikler ise, özellikle kırsal kesimlerde yaptığı otomobil satışları sayesinde, ülkeyi dünyanın en büyük otomobil pazarı haline getirmiştir. Otomobil sanayi derneğinin 2010 yılı raporuna göre, 2010 yılı toplam 18 milyon 60 bin adet otomobil satışı gerçekleşmiş ve şampiyonluk koltuğunu kimseye bırakmamıştır. Gerçekleştirilen satış miktarı bir önceki seneye göre %32,37 artmış, toplam üretim ise 18 milyon 264,7 bin olup aynı döneme göre %32,44 artmıştır¹⁹. Aynı yıl İngiltere otomobil satışları bir önceki yıla göre %1,8 artarak 2 milyon 30 bin seviyesine ulaşmış,

¹⁸ http://www.stats.gov.cn/tjshujia/tjzl/t20110516_402726092.htm, Çin Halk Cumhuriyeti İstatistik Kurumu 2010 yılı ekonomik raporu.

¹⁹ <http://www.caam.org.cn/jiben ziliao/20110301/1005052704.html>, Çin Otomobil Üreticileri Derneği 2010 sanayi ekonomik faaliyet raporu.

Fransa'da ise 2 milyon 252 bin satış gerçekleşmiş ve bu rakam 10 yıldır hemen hemen hiç değişmemiştir. Otomobil devi Amerika'da ise aynı yıl 11 milyon 500 bin otomobil satışı gerçekleşmiştir.

Çin'in sanayi üretimi, özellikle otomobil, beyaz eşya ve inşaat sektöründe görülen genişlemeye rağmen, ihracattaki düşüşe bağlı olarak hız kaybetmiştir. 2009'da % 11 büyüyen sanayi üretiminin, 2010 yılında daha fazla artması beklenmektedir. Amerika, Çin ve Japonay'nın 2009 yılında dünya toplam sanayi üretimindeki payları %19, %15,6 ve %15,4 olup bu üçünün toplamı dünya sanayi üretimi toplamını tam yarısına denk gelmektedir²⁰.

2008 yılına ait tüketici fiyatları endeksindeki %0,7 düşüşe rağmen, enflasyonun 2009 Aralık'ta %1,9 artması, enflasyon korkularının gerçeğe dönüşmekte olduğunu göstermiştir. Çin'de nüfusun çoğunluğunu oluşturan dar gelirli aileleri en çok etkileyen veri olması nedeniyle, enflasyon Çinli liderlerin en çok çekindiği risklerin başında gelmektedir.

Çin'de aşırı ısınma belirtileri ve enflasyonist baskılar en çok konut piyasasında hissedilmektedir. Çin Halk Bankası(People's Bank of China)'nın raporuna göre, 2009 yılında bireysel konut kredileri %47,9 artış göstererek, 204 milyar dolara ulaşmıştır. Çin'de kabine olarak nitelenen Devlet Konseyi'nin de ana gündem maddelerinden birini aşırı artan konut fiyatları oluşturmaktadır.

Çin bankalarının 2010 yılının ilk haftasında 100 milyar dolara yakın yeni kredi açmasının ardından harekete geçen Merkez Bankası, aldığı kararlarla aşırı likiditeyi kısımaya yönelik tedbirlere başvurmuştur. Zorunlu rezerv oranlarını artıran, tahvil faizlerinde 3 kez artırıma giden ve bazı bankalara doğrudan uyarılar yapan Merkez Bankası'ndan, aşırı ısınmaya karşı yeni müdahaleler beklenmektedir²¹.

2.2.1. Sektörlerin Yapısının İncelenmesi

Sektörel yapı, bir sektörün içinde yer alan üretim elemanlarının üretim birimleri arasında karşılıklı dayanışma ve kontrol bağlarının bütünüdür. Tarım, sanayi ve hizmet gibi üç büyük sektör ve diğer sektörler arasındaki oransal ilişkiler Çin'deki sektörel yapının temel durumunu açıklamaya yeterlidir.

²⁰ Qi Chao, Dünya liderliği yolunda ilerleme, **Güncel Ekonomik konular dergisi**, s. 126, (Nisan, 2011): 29.

²¹ <http://www.cei.gov.cn/loadpage.aspx/20110519.xml>, 20 Mayıs 2011, Çin Ekonomik Bilgi Platformu.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1949 yılından bugüne kadar Çin'in sektörel yapısı toplam üç aşamadan geçmiştir. İlk aşama olarak 1950'li yılların başı ve 70'li yılların sonu arasında, Çin'de yarı sömürge ekonomisinin özellikleri hızla yok edilirken ilk sanayileşme temeli atıldı. İkinci aşamada, 1979 yılından 1990'lı yılların başına kadar Çin'de reform ve dışa açılma politikalarının uygulanması yoluyla sektörel yapı sürekli şekilde ayarlandı ve Çin'in sanayileşmesi orta dönemine geldi. Üçüncü aşama olarak, 1990'lı yılların başlarında Çin'de sosyalist piyasa ekonomisi sisteminin kurulmasının ve geliştirilmesinin ardından 2020 yılına kadar sanayileşmenin tamamlanması ve bilgi toplumuna geçiş öngörülmektedir²².

60 yılı aşkın süredir, Çin'in üç temel sektörü arasındaki oransal ilişkilerde büyük değişiklikler meydana geldi. 1950'li yılların başlarından 2002 yılına kadar Çin ekonomisinde tarım oranı %45,4'ten %14,5 seviyesine inmiş, sanayi oranı %34,4'ten %51,8 seviyesine yükselmiş, hizmet sektörünün oranı ise %20,2'den %33,7 seviyesine yükselmiştir²³.

2.2.1.1. Tarım Sektörü

Çin'de nüfusun çoğunluğu kırsal kesimlerde yaşadığından dolayı tarım Çin ekonomisinde çok önemli bir yer tutmaktadır.

Çin'in toprak yüzölçümü 9 milyon 600 bin kilometre kare olmasına rağmen ekilebilir toprakları 1 milyon 270 bin kilometre kare olup dünya toplam ekilebilir topraklarının sadece %7'sini oluşturmaktadır²⁴. Bu ekilebilir toprakların çoğunluğu Çin'in doğu kesiminde bulunan muson bölgelerindeki tarla ve havzalardan oluşmaktadır. Çin tarımının başlıca tahıl mahsullerini pirinç, buğday, mısır ve soya fasulyesi oluşturmaktadır. Önde gelen diğer mahsuller ise pamuk, fıstık, kolza, şeker kamışı ve pancar gibi ürünlerdir.

Çin tarım sektöründeki gelişmeler daha doğrusu 1978 yıllarında uygulanan reformlardan sonra ortaya çıkmıştır. 30 yıldır Çin'in kırsal kesimlerinde uygulanan reform kapsamında, kamu mülkiyet sistemi çerçevesinde piyasaya dayanılarak geleneksel yapının sınırlandırıldığı, kamu ekonomisinin piyasa ekonomisi şartı altında gerçekleştirildiği yeni bir model denenmiş, reform köylülere verim getirmiştir. Kırsal alanda geliştirilen işgücü, tarımın, özellikle de

²² Yang Zheng, Doğunun hasta adamılığından dünya liderliğine doğru, **Liaoning Üniversitesi dergisi**, s. 47, Liaoning, Aralık 2002, 44

²³ Kuang Anming, **Sekör yapılıırının değişimi ve tüketim eğilimine etkileri**, Kuzeydoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Shenyang, 2006, 2.

²⁴ Zhao Qiang, **Dünya tarımsal gelişim sürecinde Çin'in önemi**, Çin tarımsal gelişime destek fonu yayınları, Mayıs 2005, s.1

üretimini hızlı artışını ve tarımsal yapının sürekli ilerlemesini sağlayarak Çin tarımının büyük başarı kazanmasını sağlamıştır. Reform ve tarımın yeniden yapılandırılması sayesinde Çin'in tahıl, pamuk, kolza tohumu, tütün, et, yumurta, su ürünleri, meyve ve sebze üretimi dünyada ilk sıraya yerleşmiştir.

Son yıllarda Çin hükümeti tarımın gelişmesini en önemli işlerden biri olarak göyerek tarıma yönelik yatırımı artırırken, köylülerin gelir artışını ve köyler ile kentler arasındaki eşgüdümü geliştirmeyi sağlamıştır.

2.2.1.2. Sanayi Sektörü

Çin sanayi sektörü 1950'li yılların başlarından itibaren hızlı bir gelişme dönemine girmeye başlamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1949 yılında Çin sanayi sektörünün kapsamlı bir şekilde yeniden yapılanma ve gelişme dönemine girmesinden reform ve dışa açılma politikasının uygulandığı 1978 yılına kadar sanayi belli bir sistem temelinde kurulmuştur. Geleneksel petrol sanayisi, yeni kalkındırılan kimyasal ve elektronik sanayi sektörleri hızlı gelişmeler kaydetmiş, yüksek bilim ve teknoloji gerektiren nükleer ve uzay sanayileri de büyük boyutta geliştirilmiştir. 1970'li yılların sonlarından bu güne, Çin sanayi sektörünün gelişmesi daha da hızlandırılmış, 1979-2003 yılları arasında endüstriyel katma değerinin artış hızı, ortalama her yıl %10'un üzerinde gerçekleşmiştir²⁵.

60 yıldan beri Çin'in belli başlı sanayi ürünleri çok yüksek oranlarda artış göstermekte, dünya ülkelerinin hemen hemen hepsine ihraç edilmektedir. 1996 yılından beri demir-çelik, kömür, çimento, kimyasal gübre ve televizyon gibi ürünlerin üretimi dünya sıralamasında ilk sırada yer almaktadır.

Günümüzde Çin'de yalnız uçak, gemi ve otomobil değil, artık uydu ve modern sanayi donatımları da üretilebilmektedir ve nispeten yüksek teknoloji düzeyine sahip olan bağımsız bir sanayi sistemi kurulmuş durumdadır. Gelecekte Çin'de sanayinin ekonomik gelişmedeki itici rolünü güçlendirmek için bilgi teknolojisinin sanayileşmeyi ilerletmesi stratejisi daha da sıkı biçimde uygulanacaktır.

2.2.1.3. Hizmet Sektörü

²⁵ Geng Yuanxin, **Çin'in sanayileşme sürecinde atılan yanlış adımları, yanlış bedeller ve gelecek planlarda ön görülen zorluklar**, Kuzeydoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Tezi, Shenyang, 2006, s. 3

1970'li yıllardan bugüne kadar Çin'in hizmet sektörü büyük gelişmeler kaydetmiştir. Çin hizmet sektörünün önemli özelliklerini şöyle sıralayabiliriz: Öncelikle, hizmet sektörünün hacmi sürekli olarak genişletilmektedir. Devlet istatistik kurumunun 2003 yılı raporuna göre, 1978-2002 yılları arasında Çin'de hizmet sektörünün katma değeri 39 kat artarak 86 milyar 50 milyon yuandan 345 milyar 300 milyar yuana yükselmiştir. Ortalama yıllık artış oranı %10'un üzerine çıkarak aynı dönemdeki Gayri Safi Yurt İçi Hasıla(GSYİH)'nın artış hızını geçmiştir. Hizmet sektörünün katma değerinin GSYİH'sında aldığı oran 1979 yılındaki %21,4'ten 2002 yılında %33,7 seviyesine ulaşmıştır.

Günümüzde Çin hizmet sektörü artık günden güne gelişmekte, büyümekte ve topluma iş olanakları sağlayan önemli bir kanal haline gelmektedir. Hizmet sektöründe çalışanların sayısı, 1978 yılındaki 48 milyon 900 binden 2002 yılında 210 milyona yükselmiştir. Bu sektörde iş bulanların artış oranı aynı dönemdeki ikinci sektörün iki katı olmuştur.

Çin'in hizmet sektörü bugün lokantacılık, turizm, perakende satış, finans, sigorta, bilişim, taşımacılık, reklam, hukuk, muhasebecilik ve mülkiyet yönetimi gibi bir çok alanı içermektedir. Çin'in gelişme planına göre, 2020 yılına kadar hizmet sektörünün katma değerinin GSYİH'sındaki oranını şimdiki %33'ten %50 seviyesine yükseltmektedir.

2.2.2. Çin'in Yatırım Politikalarının İncelenmesi

Reform sonrası Çin hükümeti sanayi, tarım, hizmet, eğitim ve teknoloji sektöründe yatırımlarını artırmış, bu alanlarda girişimciliği teşvik etmiştir. Girişimcilerin işlevi ise yeni bir icat kullanarak veya daha önce denenmemiş bir teknolojiyi yeni bir ticari malın üretiminde veya eski bir malın yeni bir şekilde üretiminde kullanarak, üretim girdileri için yeni bir tedarik kaynağı bularak üretim süreçlerinde bir reform veya devrim yapmaktır²⁶. Bundan dolayı Çin hükümeti yerli ve yabancı girişimciliği her zaman desteklemiştir.

Yaşam hakkı, birey özgürlüğü ve kişilik hakları güvencesi kesin olarak istikrarlı bir ekonomik temel oluşturmaya zemin yaratır. Deng'in aklı özgürleştirme çağrısı nice zamandır bastırılmış duran Çin'in girişimci genlerini uyandıran bir kıvılcım çakmıştır. Bu özgürleşme geniş kapsamlı sosyal geçiş sürecindeki büyük baskıyı azaltmış ve Çinlilerin değişimi başarıyla yürütmesine giderek artan bir katkı yapmıştır. Kontrol ile özgürlüğün doğru bileşimi

²⁶ Yonca Gürol, **Yeni Dünya Düzeninde İnsanın Örgütte Değişen Rolü**, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ocak 2011, 68.

yakalanmış ve özel sermayeli işlerde bir patlama meydana gelmiştir. 2008 yılına gelindiğinde Çin ekonomisinin üçte ikisi özel sektörün eline geçmiştir²⁷.

Çin dünyada en fazla yabancı sermaye çeken ülkelerden biridir. Dünya ekonomisinde resesyona yaşandığı ve uluslararası yatırımların büyük oranda azaldığı bir dönemde Çin'in yabancı sermaye çekebilme konusundaki bu büyük başarısının sırrı, Çin'in uyguladığı imtiyazlı ve gerçekçi yatırım politikalarıdır.

1980'li yılların başlarından itibaren Çin hükümeti yabancı sermayeyi çekebilmek için çok sayıda işgücünü hazırlamış, mal ve maliye politikalarını saptamış, çok miktarda altyapı tesisi inşa etmiştir. Bunun yanı sıra, dış ticaret hukukuna ilişkin çok sayıda yasa ve karar yayınlanmış, bu hukuki düzenleme ve kararlar sayesinde yabancı işadamlarının Çin'de yatırım yapmaları hukuki güvence altına alınmıştır. 1997 yılında yeniden değiştirilip yayınlanan "Yabancı Sermayeli Sektörler Yönetmeliği"nde yabancı işadamlarının tarımın ortak kalkındırılması, enerji kaynakları, ulaştırma, önemli hammaddeler, yüksek ve yeni teknolojiler, doğal kaynaklardan yararlanılması ve çevre korunması gibi alanlara yatırım yapmaları teşvik edilerek desteklenmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü'nün kurallarına ve Çin'in verdiği taahhütlere göre, gözden geçirilmiş yaklaşık 2300 yasa ve karardan 830'u iptal edilmiş, 325'i değiştirilmiş, dış ticaret hukuk sisteminin gözden geçirilme ve değiştirilme çalışmaları tamamlanmıştır. Başta Çinli ve yabancı sermayeli işletmeler hukuku olmak üzere, Çinliler ve yabancıların müesseseyi ortaklaşa işletmelerine ilişkin hukuk ve yabancı sermayeli işletmeler hukuku gibi üç temel hukuk alanı ve uygulanmalarına ilişkin ayrıntılı ilkeler, yabancı yatırım yasası sistemi temelinde kurulmuştur.

2003 yılının sonuna kadar dünyanın 170'den fazla ülke ve bölgesinden gelen yabancı işadamları Çin'de yatırım yapmış, Çin'deki yabancı sermayeli işletmelerin sayısı da 400 bini aşmıştır. Büyük uluslararası finans kuruluşları ve çokuluslu şirketler Çin piyasasına büyük önem vermiş, dünya sıralamalarında ilk 500 sırada yer alan büyük çokuluslu şirketlerin hepsi Çin'de yatırım yapmıştır. Çin dünyadaki yatırımcılar ve finans çevreleri tarafından yatırım ortamı en iyi olan ülke olarak değerlendirilmektedir.

2.2.2.1. Yabancı Sermayenin Gelişimi

²⁷ Naisbitt, age, 35-36.

Çin çok çeşitli kanallar ve yöntemler aracılığıyla yabancı sermayelerden en üst düzeyde yararlanmaktadır. Bu yararlanmaları genel olarak üç katagoriye ayırabilmemiz mümkündür:

1. Dışarıdan ödünç para alınması. Buna, diğer ülkelerin hükümetlerinden, uluslararası finans kuruluşlarından ve yabancı ticaret bankalarından kredi alınması, ihracat kredilerinden yararlanılması ve tahvil çıkartılması dahildir.

2. Yabancı işadamlarının doğrudan yatırımı. Buna, Çinli ve yabancı ortak sermayeli işletmeler, işbirliğiyle kurulan işletmeler, yabancı tek sermayeli işletmeler ve işbirliği yöntemiyle kalkındırılan projeler dahildir.

3. Yabancı işadamlarının diğer yatırımları. Buna, dışarıdan kiralama, işleme ve montaj ile dışarıya hisse senedi çıkartılması dahildir.

1990 yılından 2001 yılına kadar Çin'in gerçek anlamda yararlandığı yabancı sermaye 510 milyar 800 milyon dolar olmuş, bunun içinde yabancı işadamlarının doğrudan yatırımları 378 milyar doları bulmuştur. Sadece 2002 yılında Çin'in gerçek anlamda yararlandığı yabancı sermaye 55 milyar dolara ulaşmış ve Çin ilk kez dünyada en fazla yabancı sermaye çeken ülke olmuştur. 2003 yılında yabancı işadamlarının Çin'de doğrudan yaptıkları büyük çaplı yatırımların sürdürülmesinin yanı sıra kurulması onaylanan yabancı sermayeli işletmelerin sayısı 2002 yılına kıyasla %22,2 artarak 41081'e ulaşmış, sözleşmeli yatırım hacmi %39 artarak 115 milyar 100 milyon doları bulmuş, gerçek anlamda kullanılan yatırım hacmi %1,4 artarak 53 milyar 500 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır²⁸.

2.2.2.2. Bankacılık Sisteminin Gelişimi

Çin devlet işletmesinin en sağlam dayanaklarından biri bankacılık sektörüdür. Bankaların tamamına yakını devletin elindedir. Ancak bu sektör de diğer birçoğu gibi bir özgürleşme süreci yaşamıştır. Bu alanda hayret edilecek başarılar gözlenmiştir. Bu süreç bir ekonomik mucizenin değil, akıllı bir stratejinin ürünüdür. Doğru zamanda yapılan reformlar Çin Sanayi ve Ticaret Bankasını (ÇSTB) esneklikten yoksun, oturaklı ağırbaşlı bir komünist banka olmaktan çıkarıp uluslararası finans aleminin en parlak yıldızı haline getirmiştir. 10 Şubat 2006'da ÇSTB Citibank'tan on kat büyük olmuştur. Halka açılmasından iki yıl kadar sonra 2008 baharında dünya üzerindeki en büyük banka konumuna ulaşan ÇSTB toplam 232 milyar

²⁸ Wang Yuanbo, **Yabancı Yatırımın Çin'in Kalkınmasına Katkıları, Tianjin Bölgesinde Bir Uygulama**, Tianjin Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Tianjin, 2006, 2.

dolarlık hisse senedi değeriyle dünya tarihinin gelmiş geçmiş en büyük bankası kimliğini elde etmiştir²⁹.

Son dönemlerde Çin'de Merkez Bankası tarafından ayarlanan ve denetlenen, ana temeli devlet bankları olan, finansal politikaları belirleme çalışmaları ve ticari finansal çalışmaları birbirinden ayrılan, çeşitli finans kuruluşlarının işbirliğiyle oluşan ve fonksiyonları birbirleriyle tamamlanan finans sistemi oluşturulmuştur.

Merkez Bankası görevini üstlenen Çin Halk Bankası, ülke çapındaki finansmana makro ayarlama ve denetleme yapmaktadır. Çin Sanayi ve Ticaret Bankası, Çin Bankası, Çin Tarım Bankası ve Çin İnşaat Bankası devlete ait dört büyük ticaret bankasıdır. Bunun yanı sıra, devletin ekonomik politikaları doğrultusunda faaliyet gösteren Çin Tarım Kalkınması Bankası, Devlet Kalkınma Bankası ve Çin İthalat ve İhracat Bankası da ardı ardına kuruldu. 1995 yılında Çin'de yayınlanan "Ticari Bankalar Yasası", ticaret bankası sistemi ve ilgili birimlerin oluşturulmasına zemin yaratmış ve devletin profesyonel bankalarının devlet ticaret bankası yerine getirilmesine hukuki güvence sağlanmıştır.

1996 yılından beri finans sektörünün organizasyon sistemi gün geçtikçe iyileştirilmiş, yapılan reformla Devletin tek sermayeli ticaret bankaları modern finans işletmesi yerine getirilmiştir. Bunun yanı sıra 120'den fazla orta ve küçük çaplı ortaklık ticaret bankaları yeniden yapılandırılmış ya da yeniden kurulmuş, bonu ve sigorta işlemleri yapan finans kuruluşları daha fazla standarda bağlanarak olumlu gelişmeler göstermişlerdir.

Çin Bankacılık Yönetim ve Denetim Komitesi, Çin'deki çeşitli bankaları yöneten ve denetim uygulayan bir kurumdur. 28 Nisan 2003 tarihinde resmen göreve gelen Çin Bankacılık Yönetim ve Denetim Komitesi, bankacılık ve finans kuruluşlarıyla ilgili yönetim ve denetim sisteminden sorumludur. Komite, banka ve finans kuruluşlarına gerek işyerlerinde, gerekse diğer alanlarda denetim yapmakta ve yasal sınırları ihlalını araştırmakta ve gerekli düzenlemeleri yapmaktadır.

2.3. Hanehalkı Geliri Ve Tüketimindeki Değişim

60 yıl öncesine göre Çin halkının yaşamında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Halkın gelir düzeyi devamlı olarak yükselmekte, kişisel değerler de sürekli olarak artmaktadır. Ev, otomobil, bilgisayar, hisse senedine yatırım, yurtdışı eğitim ve seyahat gibi konular vatandaşların günlük yaşamında tüketim ve yatırım yaptıkları önemli hususlar haline gelmiştir.

²⁹ Naisbitt, **age**, 39.

1979 yılından sonra geçen 30 yıl Çin ekonomisinin hızla geliştiği ve vatandaşların gelirinin en fazla arttığı dönem olmuştur. İstatistiklere göre, köylülerin kişi başına düşen yıllık geliri her yıl ortalama % 7,2 artarak 1978 yılındaki 134 yuandan 2002 yılındaki 2476 yuana yükselmiş, kentlilerin kişi başına düşen geliri ise her yıl ortalama % 6,7 artarak 343 yuandan 7703 yuana yükselmiştir³⁰.

Çin vatandaşlarının yaşam koşulları devamlı olarak iyileştirilmektedir. 2003 yılında kentlilerin geliri, fiyatlardaki artış faktörü hariç %9 artarak 8472 yuanı bulmuş, köylülerin kişi başına düşen geliri de % 4,3 artarak 2622 yuan olmuştur. Ailenin “Engel Katsayısı” (bir ailenin gıda tüketim giderinin genel tüketim gideriyle oranı) kentlerde 2002 yılına kıyasla 0,6 puan azalarak % 37,1 olmuş, kırsal kesimlerde ise yine 0,6 puan azalarak % 45,6 olmuştur. 2009 yılı sonunda ülke genelinde özel otomobil sayısı bir önceki yıla kıyasla 1 milyon 460 bin adet artarak 4 milyon 890 bini bulmuştur³¹.

Günümüzde Çin’de günlük kullanım malzemeleri ve gıda sıkıntısı yaşanmamaktadır. Vatandaşların tüketim yapısında da büyük değişiklikler meydana gelmiş, vatandaşların tüketim giderlerinde temel yaşam ihtiyaçlarını oluşturan gıda, giyecek gibi ürünlere ayrılan oran büyük boyutta azalmıştır. Konut, ulaşım, haberleşme, sağlık, eğitim, eğlence ve seyahat gibi alanlardaki gider oranı hızla artarken yaşam kalitesi daha da iyileştirilmektedir. Bunun da ötesine geçerek, son dönemlerde Çin’in zengin kesiminin lüks ürün tüketimi hızla artmaktadır, 2020 yılına gelince Çin’in dünyadaki en büyük lüks tüketim pazarına dönüşmesi öngörülmektedir.

2.4. Küreselleşmenin Çin Üzerindeki Ekonomik Etkileri

Küreselleşme (Globalleşme), Kaçınılmaz bir tarihsel eğilimdir. Hiç şüphesiz ki, küreselleşme dünya ekonomik gelişiminin yeni trendi olarak ortaya çıkmıştır. Ülkeler arası ilişkilerin genişlemesi, derinleşmesi ve hızlı bir şekilde ilerlemesinin tanımı olan küreselleşme, insanların toplumsal örgütlenme ve etkileşiminin “ulus ötesi” yönünde adım adım ilerlemekte olduğunu göstermektedir. Tüm dünya şu an çok sıkı bir iletişim içindeki birlik haline gelmiştir. Birliğin bir ucu ulus devlet temeli üzerine kurulmuş toplum, ekonomik ilişkiler ve ağlar, diğer ucu ise bölgesel ve küresel etkileşimin daha geniş olan bu alan üzerinde kurduğu toplum, ekonomik ilişkiler ve ağlardır. Küreselleşme, sermayenin dünyanın her yerinde yerleşmesini

³⁰ Zhu Xuefeng, **Çin Ekonomik Gelişim Sürecinde Hane Halkı Tüketim Trendinin Değişimi**, Lisans Tezi, Shenyang, 2006, s. 25.

³¹ http://www.stats.gov.cn/tjfx/jdfx/t20110511_402725042.htm, 11.05.2011,

ve ulusötesi şirketlerin gelişmesini desteklemiştir. Uluslararası ticareti genişletmiş, ülkelerin üretim şeklini değiştirmiş ve göreceli olarak ortak uluslararası kurallar yaratmıştır. Uluslararası piyasa küreselleşmenin desteklemesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yüzden küreselleşme bir çeşit ekonomik fenomendir. Ekonomik küreselleşme ise küreselleşmenin temeli ve merkezi haline gelmiştir.

2.4.1. Genel Olarak Küreselleşme Kavramının Açıklanması ve Ekonomik küreselleşme

Küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik, politik, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkelerarası ilişkilerin yoğunlaşması gibi olguları içeren bir kavramdır³². Küreselleşme çağı olarak da nitelendirilen bu dönemde hemen her alanda önemli değişiklikler görülmekte, karmaşık bir çevre içinde yaşama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bugün yaşanan entegrasyonun boyutu küreselleşme ve dışa açılma ile eski dönemlere oranla daha çok artmıştır. Finansın serbestleştirilmesi veya sermayenin serbest dolaşımının sağlanması küreselleşmenin en önemli özelliklerinden biridir.³³

Küreselleşme genel olarak ekonomik, politik ve sosyal küreselleşme olarak üç katagoriye ayrılabilir. KOBİ'leri, küreselleşmenin özellikle ekonomik boyutu daha fazla ilgilendirmekte ve çalışmamızın konusuyla ilgili olmasından dolayı ekonomik küreselleşme üzerinde incelemeler yapılmıştır.

Ekonomik küreselleşme kavramıyla dünya ekonomik gelişmesinin yeni trendini özetlemek geniş olarak kabul görülmektedir. Ancak bu kavramı kullanan bilginlerin ekonomik küreselleşme üzerindeki tanımları az da olsa bir farklılık göstermektedir. Bu farklı tanımlar şöyledir³⁴:

Birincisi daha yaygın olan, ekonomik küreselleşmenin ekonominin uluslararasılaşması olduğu yönündeki tanımdır. Bu açıdan bakıldığında, “küresel” kavramı ülkeler arasındaki sınır ötesi ilişkileri tanımlamak için kullanılan bir kavramdan öteye gitmemektedir ve ekonomik küreselleşme ise uluslararası değişim ve ülkeler arası ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi anlamına gelmektedir.

³² Esin Can Mutlu, **Uluslararası İşletmecilik: Teori ve Uygulama**, Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Ağustos 2008, s.130

³³ George Soros, **Küreselleşme Üzerine**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s.20.

³⁴ Song Chunlan, **Economic Globalization and Impact on China**, Jilin University, Master Degree, Changchun, 2004, 8.

İkinci tanım devletin ekonomi üzerindeki yönetim kontrol derecesi açısından yapılmıştır. Bu açıdan ekonomik küreselleşme ulus devlet hükümetinin ulusal ekonomik değişim üzerindeki her tür kısıtlamaları azaltması veya kaldırması, örneğin ticaret yönetim engellerinin, döviz kısıtlamalarının ve sermaye akışlarının kontrollerinin kaldırılması anlamına gelmektedir.

Üçüncü tanımda ise ekonomik küreselleşme batının kapitalist üretim modelinin dünya çapında genişlemesi olarak tanımlanmıştır. Bu görüşe göre ekonomik küreselleşme bir itici güç, modern bir sosyal altyapıdır.

Dördüncü tanımda ise ekonomik küreselleşmenin “yerelleştirmeme” olduğu vurgulanmaktadır. Ekonomik küreselleşme hakkında yapılan bu bir kaç tanımdan ortak bir kavram ortaya çıkarmak oldukça zordur. Ancak bu kadar geniş anlama sahip olan bir kavram olarak ekonomik küreselleşme tanımında hedef (yada ideal durum)ve bu hedefi gerçekleştirme süreci(yada yol) olmazsa olmazlardandır.

Ekonomik küreselleşme dünya ekonomik gelişiminin bir trendi olarak ticaret, finansman ve ulusötesi şirketlerin yurtdışı yatırımları gibi önemli hususların gelişimini içermektedir. Ekonomik küreselleşme her ulus devlet hükümetinin mal, sermaye ve işgücünün uluslararası serbest dolaşımını üzerindeki sınırlamalarını kaldırmasını gerektirmektedir. Küresel ticaretin serbestleştirilmesinin uygulanması, işgücünün sınır ötesine akışının serbestleştirilmesi ve üretim faktörleri fiyatlarının homojenleştirilmesi ve sonunda uluslararası ekonomik sistemin yüksek derecede entegrasyonu(yada birleşmesi) gerekmektedir.

Dünya ekonomik gelişiminin yeni trendi olarak ekonomik küreselleşme kavramı geniş bir anlama sahiptir ve ekonomik yaşamın hemen hemen her alanıyla ilgilidir. Genel olarak ekonomik küreselleşiminin temel anlamı ve onun sonuçları şöyledir³⁵:

1. ulusötesi şirketlerin hızlı gelişmesi uluslararası işbölümünü derinleştirmiş ve sonucunda üretimin küreselleşmesi trendini ortaya çıkarmıştır.
2. teknolojik inovasyon ve bilgi yayılmasının küreselleşmesi durumunu ortaya çıkarmıştır.
3. Ticaret, kaynak ve finansmanın serbestleşmesi durumu.
4. Üretimin küreselleşmesi ve onun tüketim alanına nüfuz etmesi, ülkelerin yaşam tarzlarının bir birine yaklaşması durumu.
5. Piyasa ekonomik kurallarının küreselleşmesi olarak ifade edilir.

2.4.2. Çin Ekonomik Gelişiminde Küreselleşmenin Etkileri

³⁵ Zhou Lijun, <http://finance.sina.com.cn> , 17 Nisan 2001, 17:26

Ekonomik küreselleşme dünya ekonomik gelişiminin kaçınılmaz bir eğilimidir. Ekonomik küreselleşme tüm dünya ekonomik gelişimi üzerinde çok büyük etkiler yaratmıştır. Günümüzde halen modern çağın en büyük ekonomik ve siyasal sorunu konumundadır.

Son bir kaç senelik durum üzerinden analiz yapıldığında ve bu sayısal olarak ifade edildiğinde ekonomik küreselleşmenin son durumu daha net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Ekonomik küreselleşme günümüz dünya ekonomisinin kaçınılmaz gelişim trendidir. Tüm dünya ülkelerini ve sıradan vatandaşlarını yakından ilgilendiren ekonomik küreselleşmenin etkileri uluslararası toplumun ilgisini gün geçtikçe daha fazla çekmektedir. Çin açısından ekonomik küreselleşme yepyeni fırsatlarla ve tehditlerle doludur.

2007 yılının ilk yarısında ABD ipotek kredi riskleri açıkça artmaya başlamış ve ardından subprime krizi patlak vermiştir. Bu kriz hızlı bir şekilde tüm dünyaya yayılmış ve küresel bir finansal kriz haline gelmiştir. Çin de doğal olarak bu krizden nasibini almıştır. Krizin Çin üzerindeki etkileri şöyle olmuştur³⁶:

1. Ağırlıklı olarak Çin'in ihracatını etkilemiştir.

Subprime krizi ABD ve dünya ekonomisini yavaşlamasına yol açmıştır. Çin ekonomisine olan etkisini de küçümsemek mümkün değildir. Özellikle ihracat üzerindeki etkisi çok büyüktür. ABD menşeli bu krizden dolayı Çin ihracat artışı düşmüş ve bunun sonucunda Çin ekonomik büyüme hızı yavaşlamıştır. Ekonomik büyüme hızının yavaşlaması sonucunda ise toplumun işgücü talebi işgücü arzından az olmuş ve toplumun işsizlik sorunu artmıştır.

2. Çin enflasyon ve ekonomik büyüme hızının yavaşlaması gibi çift sorunla karşı karşıya kalmıştır.

Uluslararası emtia fiyatlarının artması ve ülke içinde meydana gelen doğal felaketlerin etkisiyle Çin tarımsal ürünlerinin, üretim araçları ve genel tüketim mallarının fiyatları sürekli artmıştır. Günümüzde artık maliyet kaynaklı enflasyon meydana gelmiştir. 2008 yılı ocak ayından mayıs ayına kadar olan toplamda, tüm ülke tüketici fiyatları genel seviyesi aynı döneme göre %8,1, üretim araçları fiyatı ise aynı döneme göre %16,7 artmıştır.

3. Subprime krizi Çin'in döviz riski ve sermaye piyasa riskini yükseltmiştir.

Subprime krizinin olumsuz etkilerini azaltmak için ABD liberal para politikası ve zayıf dolar döviz kuru politikası uygulamıştır. Amerikan dolarının büyük ölçüde değer kaybetmesi Çin'e büyük bir döviz riski getirmiştir. 2008 yılında Çin döviz rezervi 1,5 trilyon Amerikan dolarını

³⁶ Song Chunlan, *age*, 35.

geçmiş, ancak aynı zamanda Amerikan dolarının %10 değer kaybetmesi Çin'i çok büyük bir zarara uğratmıştır.

Gelişmiş ülkeler ekonomik büyümesinin yavaşlaması ve Çin ekonomik büyümesinin hızlanması, Amerikan dolarının sürekli değer kaybetmesi ve Çin yuanının değer kazanması, uluslararası sermayenin güvenli liman olan Çin'e hızlı şekilde akın etmesi, Çin'in sermaye piyasasının riskini artırmıştır.

4. Çin ekonomik büyümenin yavaşlaması ve ciddi bir istihdam sorunu ile karşı karşıya kalmıştır.

Aralık 2010 tarihi itibarıyla Çin tüketici fiyat endeksi iki ay sürekli %4'ün altında bir seviyede seyretmiş, olup Ekim ayında %4, Kasım ayında ise %2,4 olmuştur. Üretici fiyat endeksi ise Ekim ayında %3,2 ve Kasım ayında %2 olmuştur. Ekonomi çetin bir durumda olup yılın üçüncü çeyrek GSYİH büyüme oranı %9 seviyesinde kalmış, Kasım ayı itibarıyla sanayi işletmeleri ortalama kar oranı sadece %4,9 olmuş ve sanayi sektörü büyük sıkıntı içerisine girmiştir. Aynı zamanda çok sayıda KOBİ'ler iflas etmiş ve istihdam konusunda ciddi sorunlar yaşanmıştır.

3. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME(KOBİ)'LERİN TANIMI, EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNDEKİ ÖNEMİ VE ROLÜ: ÇİN'İN EKONOMİSİNDE KOBİ'LER

3.1. KOBİ Tanımı

3.1.1. Dünyada KOBİ Tanımı

Dünya ekonomilerinde 1970'li yıllarında önem kazanan, Türkiye ve Çin gibi gelişmekte olan ülkelerde daha ziyade 1980'li yıllardan sonra önem verilen Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme(KOBİ)'ler, Avrupa Birliği(AB)'nde toplam işletmelerin %99'unu, Türkiye'de % 99,8'ini ve Çin'de % 99,6'sını oluşturmaktadır.

KOBİ'ler dünyada birçok ülke ile birlikte, gelişmiş ülkeler olan ABD, AB ve Japonya gibi ülkelerde de ekonominin temel dinamiği durumundadırlar. Ülke ekonomilerinin çok önemli ve vazgeçilmez unsurları olmalarına rağmen, henüz ortak bir tanımları bulunmamaktadır. KOBİ'lerin ortak tanımlarının olmamasının temel sebebi, özellikleri gereği her ülke ve kurum için, değişen yapı ve karakterleri nedeniyle, müşterek bir tanımda birleşmenin oldukça zor olmasından kaynaklanmaktadır³⁷.

KOBİ'ler ve büyük işletmelerin ayırımında genel olarak standart bir tanım mevcut olmamakla beraber, bunların ayırımlarında kullanılan ortak bir kaç ölçü kriterleri belirlenmiştir. Bir işletmenin büyük işletme veya KOBİ sayılabilmesinde kullanılan kriterler işletmenin yönetim şekli, sermaye piyasasına kayıtlı olup olmaması, finansman durum, üretim şekli ve işletmede iş bölümü ve uzmanlaşma gibi nitel özellikleri ve çalıştırılan işçi sayısı, işletmenin yıllık toplam cirosu, işletmenin sermayesi gibi nicel özellikleri içermektedir. Ancak KOBİ tanımlarında en çok nicel özellik içeren, işletmede çalışan toplam işçi sayısı, işletmenin sermayesi ve yıllık toplam cirosunun kullanıldığı görülmektedir.

³⁷ Erhan Toskay, AET Ülkelerinde Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüsleri İle İlgili Gelişmeler, Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Geliştirilmesi Semineri, Ankara, MPM Yayını, 1973, s.235.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, KOBİ'leri şu şekilde tanımlamak mümkün: Sermayesi, yıllık ciro tutarları ve çalışan personel sayısı belli oranların altında bulunan işletmelerdir³⁸.

3.1.1.1. Avrupa Birliği KOBİ Tanımı

Avrupa Birliği, Küçük ve Orta Büyüklükteli İşletmelerin tanımı konusunda gerek ulusal olarak gerek Birlik içerisinde karışıklığa neden olmamak için ortak bir tanım geliştirmiştir. Avrupa Komisyonu'nun KOBİ tanımının, Avrupa Ekonomik Alanı'nda KOBİ'lere yönelik tüm Topluluk politikalarına, Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve Avrupa Yatırım Fonu (AYF)'na yol gösterici olması amaçlanmıştır. Tanım ayrıca, üye devletlerce devlet yardımları konusunda KOBİ teşviklerinin yönlendirilmesinde kullanılmaktadır³⁹.

3 Nisan 1996 yılında ilk kez Avrupa Birliği KOBİ tanımı hakkında bir düzenlem yapılmış ve daha sonra 2003 yılında KOBİ tanımı yenilenmiş olup, en son 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliğinin KOBİ'ler hakkındaki yeni düzenleme, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin yanı sıra, mikro işletmeleri de tanımlamakta ve tanımda kullanılacak kriterleri, bu kriterlerin uygulama esaslarına ilişkin ayrıntıları ortaya koymaktadır. Yeni tanıma göre, yıllık cirosu 50 milyon Euro'nun altında olan işletmeler orta ölçekli sayılmaktadır. Aynı zamanda KOBİ tanımındaki diğer bir husus ise bir işletmenin KOBİ kapsamına girebilmesi için büyük bir grubun bir KOBİ'nin yüzde 25'ten fazla hissesine sahip olmaması gerektiği hakkındaki şarttır. Çalışan sayısı şartı değişmemiş; mali tavanlar ise 1996 yılından beri gerçekleşen fiyat ve üretkenlik artışları göz önünde tutularak yükseltilmiştir. 1 Ocak 2005'ten itibaren geçerli olan yeni tanıma göre 250'den az işçi çalıştıran firmalar KOBİ olarak kabul edilmektedir. Orta ölçekli bir işletme 50 ila 250 arasında işçi çalıştıran, küçük işletme 50'den az, mikro işletme ise 10'dan az işçi çalıştıran işletmeler olarak tanımlanmıştır. Avrupa Birliği tarafından önerilen yeni KOBİ tanımı aşağıdaki tabloda daha iyi anlaşılabilir⁴⁰.

³⁸ Yrd. Doç. Dr. H. Yunus Taş, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de KOBİ'lerin İstihdam Artırıcı Etkileri**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2010, s.33

³⁹ Arzu Odabaşı Sarı, **Avrupa Birliği'nde KOBİ destek mekanizmaları ve Türkiye**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005, s.13

⁴⁰ http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm

Tablo 1: Avrupa Birliği tarafından önerilen yeni KOBİ tanımı

İşletme Ölçeği	Çalışan Sayısı	Ciro / Bilanço Toplamı	Bağımsızlık
Orta	<250	≤ 50 milyon € / ≤ 43 milyon €	Başka firma hissesi ≤ %25
Küçük	<50	≤ 10 milyon € / ≤ 10 milyon €	
Mikro	<10	≤ 2 milyon € / ≤ 2 milyon €	

3.1.1.2. Türkiye’de KOBİ Tanımı

Türkiye’de, farklı dönemlerde farklı kurumlar tarafından çok sayıda farklı KOBİ tanımları yapılmış, yakın dönemlere kadar hukuki ve ekonomik nedenlerden dolayı tüm tarafların kullanabileceği ortak bir tanım yapılmamıştır(Tablo 2)⁴¹. KOBİ’lerin genel tanımlanmasında kalitatif veya kantitatif ölçütler kullanılır. Ancak ülkelere göre farklı tanımlanmaktadır. Ülkemizde istihdam edilen işçi sayısı dikkate alınarak elli kişiye kadar istihdamlı işletmeler küçük ölçekli, yüz elemana kadar istihdam kapasitesi olan işletmeler ise orta ölçeklidir⁴².

Tablo 2: Türkiye’de çeşitli kuruluşların KOBİ tanımları

Kuruluş	Tanım Kapsamı	Tanım Kriteri	Mikro Ölçekli İşletmeler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	İmalat Sanayii	İşçi Sayısı	-	1-50 İşçi	51-150 İşçi
Halk Bank	İmalat Sanayii, Turizm, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	-	-	1-25 İşçi
		Sabit Yatırım Tutarı	230.000	230.000	230.000
Hazine Müsteşarlığı	İmalat Sanayii, Turizm, Tarımsal Sanayii, Eğitim, Sağlık, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	1-9 İşçi	10-49 İşçi	50-250 İşçi
		KOBİ Teşvik Yatırım Tutarı	350.000	350.000	350.000

⁴¹ Rıfat SAİT, **Türkiye Ekonomisinde KOBİ’ler ve Avrupa Birliği’ne Uyumluluğu**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2006, s.18

⁴² Ayşen Wolff, **Küçük ve Orta Ölçekli sanayi işletmelerinin Krize Verdikleri Tepki: Adapazarı Örneği**, 10. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı, 23-25 Mayıs 2002, 689.

Dış Ticaret Müsteşarlığı	İmalat Sanayii	İşçi Sayısı	-		1-200 İşçi
		Sabit Yatırım Tutarı	-		1.830.000
Exim Bank	İmalat Sanayii	İşçi Sayısı			1-200 İşçi

Yıllardır ortak bir KOBİ tanımı konusunda sürekli gündeme getirilen bu şikayetler nihayet 18 Kasım 2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan bir Yönetmelik’le sonuca bağlanmıştır. Bakanlar Kurulu’nun 2005/9617 sayılı kararıyla 18 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”te Türkiye’nin resmi KOBİ tanımı aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

“Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ): İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirası’nı aşmayan ve bu Yönetmelik’te mikro işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca KOBİ olarak adlandırılan ekonomik birimleri” ifade etmektedir.

KOBİ’lerin mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılması ve sınıflandırılmasına esas alınan temel kavramlar yine adı geçen Resmi Gazete’de açıklığa kavuşturulmuştur. Bu tanımlara göre Türkiye’nin Resmi KOBİ sınıflandırılmasını aşağıdaki tablo ile ortaya koyabiliriz:

Tablo 3: Türkiye’nin resmi KOBİ tanımı kriterleri

KOBİ Sınıflandırması	Çalışan Sayısı	Mali Bilanço Büyüklüğü	Yıllık Net Satış Hasılatı
Mikro İşletme	10’dan az	1 Milyon YTL’den az	1 Milyon YTL’den az
Küçük Ölçekli İşletme	50’den az	5 Milyon YTL’den az	5 Milyon YTL’den az
Orta Büyüklükteki İşletme	250’den az	25 Milyon YTL’den az	25 Milyon YTL’den az

3.2. Çin’de KOBİ Tanımı, Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu

3.2.1. KOBİ’lerin Tanımı ve Tarihi Gelişimi

Toplumun tanınması ve destek politikalarının belirlenmesi sürecinde, KOBİ’lere geniş ve dar olmak üzere iki anlamda tanım biçilmiştir. Geniş anlamda KOBİ’lerden kasıt, devletin tanımış olduğu büyük işletmeler dışındaki tüm işletmelerdir. Orta , küçük ve mikro ölçekli işletmeleri kapsamaktadır. Dar anlamda KOBİ’ler ise mikro ölçekli işletmeleri kapsam dışı bırakmaktadır.

Çin’de işletmeler üzerinde yapılan tanım bir çok kez değişime uğramıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk dönemlerde, duran varlık değerine göre işletme büyüklüğü sınıflandırılmış, 1962 yılında ise bu tanım değiştirilerek işletme büyüklüğü personel sayısına göre sınıflandırılmaya başlanmıştır. 1978 yılında devlet kalkınma planlama komisyonu işletmeleri büyüklüklerine göre sınıflandırmak için genel üretim kapasitesini standart olarak belirlemiş, 1988 yılına gelince, farklı sektörlerin farklı özelliklerinden dolayı her sektöre ayrı ayrı standart belirlenmiş, standartlar ise gerçek üretim miktarını yansıtan üretim kapasitesi ve duran varlık değerine dayandırılmıştır. Bu şekilde işletmeler büyüklüklerine göre süper büyük ölçekli işletmeler, büyük ölçekli işletmeler, orta ölçekli işletmeler ve küçük ölçekli işletmeler olmak üzere 4 sınıfa ayrılmış ve bu şekilde spesifik olarak toplam 150 sektör standardı belirlenmiştir. 1999 yılında yapılan düzeltmeyle işletme büyüklüğünü sınıflandırmak için satış geliri ve toplam mal varlığı kriter olarak belirlenmiş ve işletmeler 1988 yılındaki gibi gene aynı şekilde 4 sınıfa ayrılmıştır.

Son olarak işletme büyüklüklerinin sınıflandırma kriterleri, 19 şubat 2003 tarihinde Devlet Ekonomi ve Ticaret Komisyonu, Devlet Kalkınma Planlama Komisyonu, Maliye Bakanlığı ve Devlet İstatistik Kurumu ortak yayımladığı Devlet Ekonomi ve Ticari KOBİ’leri 2003-148 No.lu belge “KOBİ’leri sınıflandırma kriterlerinin geçici hükümlerinin yayımlanması hakkında duyuru”da belirlenmiştir. Bu duyuruda “KOBİ’leri sınıflandırma kriterlerinin geçici hükümleri” ’lerindeki büyük işletmeleri sınıflandırma kriterlerinin alt sınırı KOBİ’leri sınıflandırma kriterlerinin üst sınırı olarak belirlenmiştir. Devlet istatistik kurumları bu belirlemeye göre KOBİ’lerin ayırımını yapmakta ve ilgili istatistiksel verileri vermektedir. KOBİ sınıflandırma kriterleri işletme çalışan sayısı, satış cirosu ve varlık toplamı gibi göstergelerle işletmenin bulunduğu sektörün özellikleri gözönünde bulundurularak

belirlenecektir. Bu hükümler ise sanayi, inşaat, taşımacılık ve posta, toptancılık ve perakendecilik, konaklama ve catering sektörleri için uygun görülmektedir⁴³.

Örneğin, sanayi sektöründe, çalışan sayısı 2000'in altında, satış cirosu 300 milyon yuandan az yada sermayesi 400 milyon yuani aşmayan işletmeler KOBİ'ler olarak belirlenmiştir. Orta ölçekli işletmeler ile küçük ölçekli işletmelerin ayırımında ise orta ölçekli işletmelerin aynı anda çalışan sayısının 300'den fazla olması, satış cirosunun 30 milyon yuani geçmiş olması ve sermayesinin en az 40 milyon yuani olması gerektiği şartı konulmuş ve geri kalanı küçük ölçekli işletme olarak belirlenmiştir.

Aynı şekilde aşağıdaki tabloda bir kaç tane sektörden örnek verilmiştir:

Tablo 4: Çin'in sektör bazında KOBİ tanım kriterleri

Sektörler		Çalışan sayısı	Satış cirosu	Toplam sermayesi
Sanayi sektörü	Orta ölçekli işletme	2000'den az	300 milyon yuandan az	400 milyon yuandan az
	Küçük ölçekli işletme	300'den az	30 milyon yuandan az	40 milyon yuandan az
Toptan sektörü	Orta ölçekli işletme	200'den az	300 milyon yuandan az	
	Küçük ölçekli işletme	100'den az	30 milyon yuandan az	
Perakende sektörü	Orta ölçekli işletme	500'den az	150 milyon yuandan az	
	Küçük ölçekli işletme	100'den az	10 milyon yuandan az	
Konaklama ve catering sektörü	Orta ölçekli işletme	800'den az	150 milyon yuandan az	
	Küçük ölçekli işletme	400'den az	30 milyon yuandan az	

⁴³ Tan Jun, **CIS'in KOBİ'lerin marka yaratma sürecindeki kullanımı**, Güneybatı Maliye Üniversitesi, Y.lisans tezi, Chongqing, Mayıs 2009, s.24

3.2.2 Çin'de KOBİ'lerinin Bugünkü Durumunun İncelenmesi

2003 yılında belirlenen kriterler ışığında 2010 yılı devlet ekonomi ve ticaret komisyonunun vermiş olduğu istatistiklere göre, günümüzde Çin KOBİ'lerinin sayısı 10 milyondan fazla olup Çin toplam işletme sayısının %99'unu oluşturmaktadır. Bunun içinde toplam işletme sayısının %95,8'i ise çalışan sayısı 300'den az olan işletmelerden oluşmaktadır.

KOBİ'lerin gerçekleştirmiş olduğu sanayi üretim toplam değeri ve vergi öncesi kar toplamı ayrı ayrı olarak Çin yıllık toplamının %60 ve %50'sini oluşturmaktadır. Kentsel istihdam olanaklarının yaklaşık %80'i KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir. 2010 yılındaki Çin toplam ihracatının tutarı yaklaşık 1 trilyon 578 milyar dolar olup bunun %60'ı KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmiştir⁴⁴.

Çin ekonomisine bölgesel olarak bakıldığında Çin'in doğu bölgesinde KOBİ'ler en gelişmiş ve küçük ölçekli işletmelerin %42'si bu bölgede faaliyet göstermektedir. Tüm Çin küçük ölçekli işletmelerinin brüt sanayi üretim değerleri toplamının %66'sı da bu bölgeden gelmektedir. Küçük ölçekli işletmelerin ortalama üretim değeri büyüklüğü açısından bakıldığında ise Doğu Çin bölgesi Orta Çin bölgesinden 2,5 kat, Batı Çin bölgesinden 3 kat daha büyüktür.

Mülkiyet yapısı açısından bakıldığında Çin işletmelerinde artık yapısal çeşitlilik durumu söz konusudur. Çin küçük ölçekli işletmeler toplamının %77,7'si bireysel ve özel işletmeler, %20,1'ini kolektif işletmeler, %1,4'ünü devlet işletmeleri, %0,6'sını ise yabancı kaynaklı işletmeler oluşturmaktadır. Ancak bunların içinde üretim değeri toplamının %51'ini kolektif işletmeler, %23,3'ünü bireysel ve özel işletmeler, %13,1'ini devlet işletmeleri ve geri kalan %13,1'ini ise yabancı kaynaklı işletmeler gerçekleştirmektedirler⁴⁵.

3.3. KOBİ'lerin Çin Ekonomik Gelişimindeki Rolü ve Karşılaştıkları Sorunlar

3.3.1. KOBİ'lerin Çin Ekonomik Gelişimindeki Rolü

Dünyanın farklı ülkelerinde KOBİ'ler için her ne kadar farklı tanımlar yapılsa da, ortak olan nokta şu ki, KOBİ'ler büyük ölçekli işletmelere nazaran, insan, mali ve maddi kaynaklar açısından güçsüz, piyasa rekabetinde ise zayıf konumdadır. Ancak KOBİ olarak ülke

⁴⁴ Yu Jiabin, **Sanayi işletmelerinin Ekonomideki Önderliği**, Sichuan Sosyal Araştırmalar Enstitüsü, Chongqing, 2006, 67.

⁴⁵ <http://www.hzsmesc.com/xxzx/>, KOBİ hizmet platformu, 22 Haziran 2005,

ekonomisinde çok önemli konuma sahip ve ülke ekonomisinin kalkınmasına destek verme konusunda vazgeçilmez önemlere sahiptir. Reform ve dışa açılma politikasının yürürlüğe girmesinden bu yana, Çin KOBİ'lerinin gelişmesinin ülke ekonomisinin kalkınmasındaki rolünü şöyle özetleyebiliriz:

1. Çin ekonomik büyümesini destekleme rolü. 1990'lardan bu yana Çin ekonomik büyüme hızı KOBİ'lerin gelişmesine borçludur. Çin sanayi katma değerinin %76,6'sı KOBİ'ler tarafından yaratılmıştır. Çin'in her yıl ihraç ettiği el sanatları ürünleri, oyuncak ve giyim gibi emek yoğun ürünlerin tamamına yakını KOBİ'ler tarafından yapılmaktadır.

2. Çin'in planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçişindeki destekleme rolü. Destekleme konusundaki rolünü iki büyük başlık altında toplamamız mümkündür. Birincisi ise KOBİ'ler Çin ekonomik reformunun test alanı olmuş, Çin işletmeleri üzerinde gerçekleştirilen reform ve kurumsal yeniliklerden elde edilen başarılı deneyimler KOBİ'lerden gelmektedir. Proje sözleşmeleri, kiralama, şirket birleşmeleri, açık artırmayla satma ve iflas etme gibi konulardaki reformların hemen hemen hepsi küçük ölçekli devlet işletmeleri, kentsel kollektif işletmeler ve köy ve ilçe kollektif girişimleri gibi küçük ve orta ölçekli işletmelerde ilk olarak denenmiş ve sonra yaygınlaştırılmıştır. İkincisi ise KOBİ'lerin gelişmesi büyük ölçekli devlet işletmeleri için bir rekabet ortamı yaratmış ve reformun başarılı bir şekilde ilerlemesine destek vermiştir. Çok sayıdaki küçük ve orta ölçekli özel işletmelerin hızlı gelişmesi ve rekabet gücünün artması, büyük ve orta ölçekli devlet işletmeleri için önemli tehdit oluşturmuş, onları hayatta kalabilmeye ve gelişmeye mecbur etmiştir.

3. KOBİ'lerin istihdam sorununun çözülmesi ve sosyal istikrarın sağlanmasındaki önemli rolü. Gerek uluslararası deneyimlere, gerek son dönemlerde Çin'in KOBİ'lerini geliştirme uygulamalarına bakıldığında, KOBİ'lerin tüm dünya ülkelerinde artık istihdamın ana kanalı haline geldiğini görebilmek mümkündür. Dünyanın önde gelen gelişmiş ülkelerinde KOBİ'lerin sayısı, o ülke toplam işletme sayısının %90'ından fazlasını oluşturmaktadır ve %50'den %80'e kadar istihdam fırsatı KOBİ'ler tarafından yaratılmaktadır. Çin KOBİ'leri daha çok emek yoğun sektörlerde faaliyet göstermekte ve gelişmektedir. Birim yatırımlarının yerleştirebildikleri ve yeniden arttırdıkları işgücü miktarının büyük ölçekli işletmelerinkinden daha fazla olduğu ve hatta çoğunlukla bir kat fazla olduğu görülmektedir. Çin KOBİ'leri ülke için %75'lik kentsel istihdam olanağı sunmakla kalmadan, en önemlisi çok sayıda kırsal

kesimlerdeki fazla işgücünü ve devlet işletmelerince işten çıkarılan işçileri kendine çekmiş, işsizliği azaltmıştır⁴⁶.

4. KOBİ'ler işletme yöneticilerinin yetiştirildiği beşiktir. Sosyalist piyasa ekonomisinin geliştirilmesi çok sayıda hem aynı zamanda sürekli büyüyen bir girişimci topluluğa ihtiyaç duymaktadır. Çoğu KOBİ'ler girişimci, müdür, teknik eleman ve yönetici yetiştiren birer okuldur. Bir çok büyük ve orta ölçekli işletmeler küçük işletmelerden gelmiş, yöneticileri ise küçük işletmelerde eğitim almış ve oradan yetişerek bugünkü konumlara gelmiştir. KOBİ'ler de hayatta kalma ve gelişme mücadelesi verirken maruz kaldığı baskılarla, bağımsız ve rekabetçi rohuyla, piyasadaki güçlü rekabete ayak uyduramayanları saf dışı etmesiyle çok sayıda yetenekli işgücü yetiştirmiştir.

3.3.2. Çin KOBİ'lerinin Gelişme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar

Son dönemlerde piyasada rekabetin artması ve gerekli destek politikalarının eksik olmasından dolayı, üstelik KOBİ'lerin boyutlarının küçük, teknoloji düzeyinin düşük olmasından ötürü rekabet ortamında artık zayıf konuma düşmeye, gelişme hızı da yavaşlamaya başlamıştır. Çin KOBİ'leri gelişme sürecinde çok sayıda sorunla karşı karşıya kalmış, bu sorunlar Çin KOBİ'lerinin yolunu tıkamıştır.

Reform ve dışa açılma politikasının yürürlüğe girmesinden bu yana, Çin KOBİ'leri başarılı makro ekonomik politikalar sayesinde çok iyi gelişmeler kaydetmiştir. Kentsel ve kırsal bölgelerde çok büyük başarılar elde edilmiş, devlet işletmeleri ve kollektif işletmeler çok hızlı gelişmiş, özel işletmeler ve yabancı ortak işletmelerde de gelişmeler meydana gelmiştir. Günümüzde Çin'de artık çoğunluğunu devlet işletmelerinin oluşturduğu, çeşitli ekonomik birimlerin bir arada faaliyet gösterdiği bir ortam meydana gelmiştir. Son dönem istatistiklerine göre sanayi ve ticaret odalarına kayıt yaptıran KOBİ'lerin sayısı 10 milyonu geçmiş, tüm ülke toplam işletme sayısının %99'unu oluşturmaktadır. KOBİ'ler Çin ulusal ekonomisinin en dinamik gücü haline gelmiş ve her yıl Çin ekonomisinin minimum %8'lik bir artış gösterebilmesi için büyük katkıda bulunmaktadır. Ulusal ekonomideki yeri ve rolü ile KOBİ'leri, gün geçtikçe dikkatleri üzerine çekmektedirler⁴⁷.

⁴⁶ Ma Chunfang, **KOBİ'lerin Politik Sisteminin Uluslararası Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**, Heilongjiang University, Yüksek Lisans Tezi, Harbin, 2004, 39.

⁴⁷ Lu Xinde, **Ekonomik Küreselleşmenin Yeni Özellikleri ve Çin'in Önlem Politikaları**, Shandong Sosyal Araştırmalar Enstitüsü Yayınları, Jinan, 2008, 19.

Ancak bir kaç seneden beri Çin KOBİ'lerinin gelişmesi depresyona girmeye başlamıştır. Zarar edenler çoğalmış, iflas edenlerin sayısı artmış, son iki senede toplam KOBİ sayısı 2 milyon azalmıştır. Bu demektir ki Çin KOBİ'leri yaşam sürecinde çok büyük sorunlarla karşılaşmış ve bu artık bir sosyal sorun haline gelmiştir. Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmasıyla Çinli işletmeler uluslararası piyasayla karşı karşıya gelmiş, bu, Çinli işletmeler için fırsatlarla beraberinde tehditleride getirmiştir. Bilgi ve ekonominin globalleşmesinin arttığı günümüzde, özellikle Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olduğu böyle bir durumda, Çin KOBİ'lerinin gelişme hızını sürdürebilirliği hakkındaki konu dikkat çekmektedir.

Çin KOBİ'lerinin gelişim sürecinde karşılaştıkları önemli sorunlar şöyledir⁴⁸:

1. İnsan Kaynakları Yönetimi sorunu

İnsan kaynakları eksikliği KOBİ'lerin gelişim sürecini etkileyen en önemli sorunlardan biridir. KOBİ'lerin özelliği ve diğer sebeplerden dolayı, insan kaynakları çekme konusunda pek cazip görülmemektedir. Bunun nedenlerini şöyle özetlemek mümkündür:

Finansal gücünün sınırlılığı. Çoğu KOBİ sermaye birikimi yaptığı büyüme sürecinde olduğu için finansal gücü nispeten zayıftır. KOBİ'ler büyük işletmeler gibi personeline yıllık yüzbin ve hatta milyon yuanlık ücretlerler vaat edememektedir. Üstelik çoğu KOBİ'ler geleneksel sanayi üretimi ile uğraşmakta ve sermaye birikimi çok uzun bir süre zaman gerektirmektedir. Örneğin, bir küçük ölçekli gıda üretim işletmesinin yıllık bir kaç yüzbin yuanlık ücretle bir MBA mezunu vasıflı elemanı işe alması pek mümkün değildir ve hatta gerçeğe uygun değildir. Çünkü bir MBA mezunu vasıflı elemanın yıllık ücreti belki bu küçük işletmenin yıllık net karı kadar yüksek olabilir.

İşletmelerin dağıtım ve teşvik sistemi iyi değildir. KOBİ'ler çoğunlukla gelişme ve büyüme potansiyeline sahiptir ve çok canlıdır. Ancak uygun bir şekilde ücretlendirme yapmayı ihmal ettiği için nitelikli elemanları elinde tutamamaktadır. Başka bir deyişle KOBİ sahipleri verdiği sözü tutmadığı, karı görüp elemanı unuttunca nitelikli eleman kaybına uğramakta ve sonuç olarak işletmelerin büyüme hızı yavaşlamaktadır. Eğer işletmelerin etkin bir eleman teşvik sistemi yoksa, çalışmakta olan elemanın gönlünü kazanmak ve potansiyel yaratıcılığını ortaya çıkarmak çok zor olacaktır. Hal böyle olunca, yönetim sisteminde bir eksiklik tespit edildiği zaman, çalışanın hatta bu durumu görmezden gelmesi gibi durumlar da ortaya çıkacaktır.

⁴⁸

Ma Chunfang, *age*, 23.

KOBİ'lerin kaynakları sınırlı veya bulunduğu sektör çekici değildir. KOBİ'lerin bulunduğu sektör ve gelişim durumu onların nitelikli eleman bulabilmeleri ve insan kaynakları rezervlerini direkt olarak etkileyecektir. KOBİ'ler büyük işletmelere nazaran güçsüz konumda olmasına rağmen, piyasa rekabeti konusunda onlarla aynı start çizgisi üzerindedirler. Güçlerinin sınırlı olmalarından dolayı doğal olarak kaynak bulma ve kaynak dağıtım konusunda dezavantajlı konuma düşeceklerdir. Üstelik finans, kamu ilişkileri, coğrafi konumu ve verimlilik gibi konulardaki sınırlılıklarından dolayı, her ne kadar nitelikli elemanı olup da her ne kadar güzel projelerle gelse de onları gerçekleştirme çok zor olacaktır. Nitelikli elemanların yüksek teknolojili sanayi sektörlerine olan iyimserliği ve eğilim, geleneksel sanayi sektörlerine olan yanlış düşüncelerinden dolayı geleneksel sanayi sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'ler yüksek ücret ödemeyi göze almasına rağmen istediği nitelikli elemanı bulamamaktadır.

Personel kalitesi düşük, vasıflı eleman eğitim sistemi ve vasıflı eleman konusunda stratejik planları eksiktir. İnsan sermayesi açısından bakıldığında, Çin KOBİ'leride çalışan personel kalitesi genel olarak düşüktür. İstatistiklere göre Çin KOBİ'lerinde işgören lisans mezunu eleman sayısı %5'in altındadır. Kırsal bölgelerde faaliyet gösteren KOBİ'leride çalışan her yüz kişiden ancak üçü üniversite mezunudur. Yüksek tahsilli personel yok denecek kadar azdır. Bunların sebeplerinden ilki, Çin KOBİ'lerinin gelişim sürecinin üç büyük aşamasında, normal personelin kalitesi hep düşük kalmıştır. İkicisi, KOBİ'ler her türlü sınırlılıklardan dolayı, örneğin sermaye kısıtlılığı, yönetici fikirlerinin eski olması, yeniliğe açık olmaması, personel eğitiminin eksikliği veya eğitim yapılsa da beklenen verimliliğin alınamamasıdır. Üçüncüsü, planlı ekonomi sisteminin etkisinden dolayı personelin kültürel bilgileri ve mesleki becerilerini geliştirmek için öğrenme istekliliğinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Dördüncüsü ise çoğu KOBİ'ler sadece göz önündeki krizleri aşmayı hedefledikleri, uzun vadeli planlarının ve nitelikli eleman stratejisinin olmaması, kıdemli personelin elde tutulması, eğitilmesi ve seçilmesini ihmal ettiğidir.

Girişimcilerin insan sermayesi açısından bakıldığında, kültürel kalitesi ve eğitim seviyesi düşüktür. Çin girişimciler araştırma sisteminin 1999 yılında yaptığı istatistiklerine göre, büyük işletmelerin girişimcilerinin %59,5'i lisans veya lisans üstü eğitim görmüştür, bu durum KOBİ'lerde %32,4'tür. En fazla lise eğitimi gören KOBİ girişimcilerinin sayısı toplam KOBİ

girişimci sayısının %24'ünü teşkil etmektedir. Çoğu KOBİ girişimcilerinde girişimcilik rohu eksiktir. Tam anlamıyla girişimci sayılmayacaktır ve öğrenmesi gerek çok bilgi vardır⁴⁹.

2. Teknolojik İnovasyon sorunu

Çin KOBİ'lerinin teknolojik inovasyon genel seviyesi düşüktür. Yurt içindeki büyük işletmeler ve yurt dışı işletmeleriyle karşılaştırıldığında, inovasyon yatırımı, Ar-Ge yetenekleri ve geri dönüşümü gibi konularda aralarında çok büyük mesafe vardır. Gerçeklere şu ki, çoğu KOBİ'ler dış uzantılı gelişim modelinden (teknolojisini kendisi geliştirmeden dışarıdan outsorç yapan model) kurtulmuş değildir. Kendi bünyesinde olması gerek teknolojik inovasyon gücü eksiktir. İnovasyonla gelişme yoluna gitmediği için üretim maliyetleri yüksek ve piyasadaki durumları çok çetindir.

Kısacık 20 yıllık gelişmeyle KOBİ'ler çok hızlı bir şekilde büyümüştür. Ancak yönetim şeklindeki eksiklikler köklü bir şekilde çözülmemiştir. Etkin olan teknolojik inovasyon faaliyetleri gerekli kaynakların ve sistem garantisinin eksikliğinden dolayı yürütülememiştir.

Teşvik sistemi eksiktir. Teknolojik inovasyon, piyasa odaklı, araştırma, geliştirme, üretim ve piyasaya sürme gibi aşamaları içeren seri faaliyetlerin toplamıdır. Teknolojik inovasyonun başarılı olup olmayacağı ürünlerin Pazar bulma derecesiyel ölçülecektir. Bunlar teknolojik inovasyonun konusunun kesinlikle işletmeler olması gerektiğini belirlemiştir. Planlı ekonominin alışkanlıklarından dolayı Çin KOBİ'lerinde hem içten hem dıştan teknolojik inovasyona olan etkin teşvikler eksiktir. Üstelik piyasanın genel standardizasyon derecesi yüksek değildir. İnovasyon yapan işletmeler ve onları takip edenler, ünlü markalı işletmeler ve onları taklit edenlerin çıkar farklarının büyük olmaması inovasyonun kurumsal sınırlamalarının ve piyasa baskılarının zayıflamasına ve sonuç olarak işletmelerin teknoloji inovasyona stratejik açıdan önem vermemesine neden olmuştur. Örneğin, Wanyan firması ilk olarak VCD geliştiren ve üreten şirkettir. Ancak Aiduo gibi markaların hemen taklit etmesinden dolayı, bedava olarak onlar için araştırma yapmış ve ürün tasarlamış olmuş, boşu boşuna reklam ve ilan için bir hayli masraf yapmıştır.

Yaratıcı vasıflı eleman eksiktir. İnsan üretim faktörleri içinde en aktif olanıdır. Nitelikli eleman eksikliği KOBİ'lerin teknolojik inovasyon yeteneğini yükseltmesindeki en büyük engeldir. Ekonomist schumpeterian, teknolojik inovasyonun konusunun girişimci olduğunu, girişimcinin inovasyon düşüncesi ve yeteneğine sahip olan inovasyon yapan bağımsız ürün satıcısı ve üretici olduğunu söylemiştir. Ancak Çin KOBİ'lerinin büyük bir kısmının

⁴⁹ Lu Xinde, *age*, 22.

girişimcileri inovasyon dūřüncesinden ve teknik altyapıdan yoksundur. Anlık kazanç elde etmeyi amaçlayan ticaret fikrine ve çok güçlü bir riskten kaçına dūřüncesine sahip olmaları bu girişimcilerin teknolojik inovasyon üzerinde çok fazla tereddüt etmesi ve ileri adım atamamalarına sebep olmuştur. Bilimsel ve teknolojik gücün dağılımı açısından bakıldığında Çin'in 2/3'ten fazla teknoloji geliştirme gücü işletme dışından gelmekte, geri kalan kısmının önemli bir bölümü sayıca az olan büyük ölçekli işletmelerin elindedir. Mutlak çoğunluktaki KOBİ'lerde ise nitelikli teknik eleman eksilik sorunu mevcuttur. Aynı zamanda, bilgi katılımı ve dağılımının gerçekleşmesinin zor olması ve gerekli sosyal güvenlik mekanizmasının eksikliğinden dolayı KOBİ'lerin nitelikli eleman açısından çekiciliği büyük işletmelere nazaran çok geridedir ve sonuç olarak KOBİ'lerdeki nitelikli eleman kaybı da gün geçtikçe artmaktadır. İşletmelerin genel olarak kalitesinin düşük, teknik temelinin zayıf ve profesyonel elemanlarının eksik olması KOBİ'leri zor duruma sokmuştur. Kar marjlarını düşürerek hayatta kalmasını zorlaştırmıştır.

Ar-Ge yatırımları yetersizdir. Araştırma ve geliştirme (Ar-Ge), teknolojik inovasyon faaliyetlerinin temelini oluşturmakta ve Ar-Ge için yapılan masraflar ise teknolojik yatırımın önemli ölçütü olarak görülmektedir. Geçmişte, Çin teknoloji geliştirme yatırım sistemi devlet tarafından yürütölmekte ve sadece teknolojik araştırmayala uğraşan araştırma kurumlarına yatırım yapılmaktaydı. Çok az sayıdaki büyük işletmelerin önemli projelerinin devletin teknolojik yatırımlarının bir kısmını çekebilmesi hariç, mutlak çoğunluktaki işletmeler Ar-Ge masraflarını kendileri üstlenmekte veya banka kredisi yoluyla karşılamaktaydı. Uluslararası genel görüşe göre teknolojik geliştirme fonlarının satış cirosu içindeki payı %1 olan işletmelerin ayakta kalabilmeleri çok zor olacak, %2 olanları yaşamını sürdürebilir ve %5 olanlarının ise rekabet edebilme gücü olacaktır. Ancak Çin KOBİ'lerinin çoğunun Ar-Ge için ayırdığı bir fon bile yoktur, olanlarının da satış cirosu içindeki payı %1 bile değildir. Kendi teknolojik birikim yeteneği de çok zayıftır. Dış finansal kaynak bulma konusunda işletmeler iki yola başvurmaktadır. Birincisi, bankadan kredi çekme gibi dolaylı finansman usulüdür. İkincisi ise hisse senedi ve tahvil çıkartma gibi direkt finansman yoldur. KOBİ'ler ölçeklerinin küçük, kredi notlarının düşük ve ipotek etmesinin zor olması gibi sorunlardan dolayı genellikle birinci yola başvurmaktadırlar. Ancak bankaların kredi risklerini azaltma ve kredi maliyetlerinden tasarruf etmek için çoğunlukla KOBİ'lere kredi vermek istememesinden dolayı KOBİ'ler hem bankalardan destek alamamakta ve direkt finansmanın zor olması gibi

sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle KOBİ'lerin teknolojik inovasyon ve teknolojik dönüşüm yatırımlarında yetersizlik sorunu ortaya çıkmaktadır⁵⁰.

3. Pazarlama Sorunu.

Pazarlama KOBİ'ler açısından, özellikle satış odaklı KOBİ'ler açısından çok büyük bir öneme sahiptir. Ancak çoğu KOBİ'lerin uzun vadeli hesap yapmaması ve pazarlama konusunda hep göz önündeki çıkarımı düşünmesinden dolayı satış miktarlarını artırmaları ve işletmelerini büyütmeleri çok zor olmaktadır. KOBİ'lerin pazarlama konusunda karşılaştıkları sorunları özetle şöyledir⁵¹:

KOBİ'lerin yarısı kadarı her zaman duruma göre hareket ettikleri ve stratejik planlarının olmaması nedeniyle büyüyememektedirler. Piyasa odaklı olan durumlara göre hareket etme stratejisini benimsemek KOBİ'lerin özelliklerinden biridir. Ancak uzun vadeli pazarlama strateji çalışmalarının eksikliği işletmelerin gelişmesi ve büyümesini büyük ölçüde etkileyecektir. Philip Kotler'in dediği gibi “ Önceden organize edilen pazarlama çalışmalarının eksikliği operasyon ve harcamalarda karışıklık olmasına neden olacaktır. Bundan dolayı işletmeler çok kolay bir şekilde ileri görüşlü ve planlı iş yapan rakiplerinin saldırısına uğrayacaktır”⁹. Son dönemlerde piyasaya hızlı giriş yapan ve çok kısa bir zamanda iflan eden kısa ömürlü işletmelerin yaşadıkları, bir küçük işletmenin fırsattan yararlanarak büyük adımlarla ilerlemesi başarılı olduktan sonra piyasa, işletme ve müşteri gibi faktörlere olan rasyonel analizler konusunda pazarlama stratejilerini geliştirmemesi, hızlı gelişme gelime sürecinde kendisi tarafından mağlup edileceğini kanıtlamaktadır.

Düşük seviyeli yüksek rekabet. KOBİ piyasasında büyüme hızı sabit, ancak rekabet yoğun olmaktadır. KOBİ'lerin ticari birliklere katılması ve piyasalarının segmentasyon derecesi düşüktür. Düşük seviyede yoğun bir şekilde rekabet etmek günümüz Çin KOBİ'lerinin bulunduğu ortamın en önemli özelliğidir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasına anlayışsız yapılan yatırımlar sebep olmuştur. Pek çok KOBİ'lerin girişimcileri, piyasadaki başarılı işletmelerin girdi ve çıktılarını örnek alarak yatırım planlarını yapmaktadırlar. Ancak onların piyasaya olan rasyonel analizleri yetersiz olup basitçe taklit ile başkaların başarısını yakalamaya çalışmaktadırlar. Değişen durumları göz ardı ederek anlayışsız bir şekilde yatırım yapma çoğu KOBİ'lerin başarısızlığının ana sebebi olmuştur.

⁵⁰ Zhang Chunyang, **Study on Technology Innovation Dynamic Mechanism of Manufacturing Enterprise in Our Country**, Harbin Engineering University, Master Degree, Harbin, 2006, 25.

⁵¹ Jiang Yongkang, **Research on the Construction of Marketing Service System for Small and Medium-Sized Enterprises**, Jiangsu University, Master Degree, Nanjing, 2005, 34.

Yeterli sayıda nitelikli satış elemanının bulunmaması. Küçük işletmeler nitelikli satış elemanlarının stratejik öneminin farkına varamamaktadırlar. Bu durum işletmelerin ekonomik gücü, işletme sistemi ve yöneticinin önem verme derecesine bağlıdır. KOBİ'lerin insan kaynakları yönetiminde karşılaştıkları sorunlar kısmında konuya yer verildiği için burada üzerinde durulmayacaktır.

4. Finansal Yönetim Sorunu.

Günümüzde Çin KOBİ'lerinin önemli bir kısmı sadece satış miktarı ve Pazar paylarına önem vermekte, finansal yönetimin rolünü ise göz ardı etmektedirler. Post modern yönetim düşüncesi işletme yönetimini üretim ve operasyon tipi yönetim yapısıyla sınırlamaktadır. İşletmelerin finansal yönetim ve risk kontrol gibi konulardaki fonksiyonları yeterince çalışmamaktadır. Diğer yandan, makro ekonomik ortamdaki değişimler ve sistemin etkisinden dolayı, KOBİ'ler finansal yönetimini güçlendirme konusunda engellerle karşılaşmaktadırlar. Örneğin, politikaların daha çok büyük ölçekli işletmelerden yana olması, KOBİ'leri büyük ölçekli işletmelerle rekabette dezavantajlı konuma itmektedir. Makro ekonomik ortamdaki değişikliklerden dolayı KOBİ'ler finansal yönetim hedeflerini kısa vadeli yapmaya mecbur bırakılmaktadır. Finansal yönetim işletme yöneticisinin aşırı etkisi altında kalmaktadır⁵².

Finansmanı zor ve sermayesi ciddi bir şekilde yetersizdir. Günümüzde Çin KOBİ'leri ilk adımda nispeten bağımsız ve çok kanallı finansman sistemi kurmuştur. Ancak finansman ve kefaletin zor olması KOBİ'lerin gelişmesini engelleyen büyük sorunlar olmaktadır. Bunun nedenlerinin birincisi, Borçlarının çok fazla, finansman maliyetinin yüksek, riskinin büyük olması KOBİ'lerin kredi derecelendirme notlarının ve güvenilirliğinin düşük olmasına neden olmuştur. İkincisi, KOBİ'lerin çoğunlukla devlet işletmesi olmamasından dolayı, bazı bankalar ve kredi kuruluşları geleneksel görüşlerin ve devlet idari müdahalelerinin etkisiyle kredi açmaya sıcak bakmamaktadırlar. Üçüncüsü ise finansal yönetim stratejisinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü çoğu işletmenin finansal yönetimi henüz muhasebe yönetimi aşamasındadır.

Yatırım gücü biraz zayıf ve bilimselliği eksiktir. KOBİ'lerin yatırım için ihtiyaç duyduğu fon yetersizdir. Bankalar ve diğer finansal kuruluşlar KOBİ fonlarının ana kaynağıdır, ancak KOBİ'lerin finansal kuruluşların yatırımlarını kendine çekmeleri veya onlardan kredi almaları bir hayli zor olmaktadır. Bankalar KOBİ'lere kredi vermeyi kabul etse bile yüksek riskten

⁵² Zhao Zhihui, **Study On Financing Problem of Small Business in Our Country**, Northwestern Agricultural Technology University, Master Degree, Xian, 2004, 8.

dolayı kredi faizlerini yüksek tutmaktadırlar ve sonuç olarak KOBİ'lerin finansman maliyetleri artmaktadır.

KOBİ'ler kısa vadeli hedefler peşindedirler. Boyutlarının küçük, yatırım kredilerinin oranı büyük işletmelere nazaran çok fazla, ancak karşı kaşıya kaldıkları risklerin daha büyük olmasından dolayı KOBİ'ler hep en kısa zamanda yatırımlarının geri dönmelerini çok fazla düşünmekte, işletmelerini büyütmeyi ise çok az düşünmektedirler. Üstelik, KOBİ'ler yatırım yapacağı alanı anlamadan anlayışsız bir şekilde yatırım yapmaktadırlar.

Finansal yönetim ve kontrol yetersizdir. Nakit iyi bir şekilde yönetilmediğinden dolayı sermaye boşa kalmakta veya yetersiz olmaktadır. Bazı KOBİ'lerin yanlış halde ellerinde ne kadar çok nakit bulundurursa o kadar iyi olacağını düşünmesinden dolayı nakitler üretim akışına katılmadan boşa kalmaktadır. Bazı işletmelerin fon kullanım planlarının eksikliği, basitçe dönemsel fiyat hareketliliğine odaklanarak fazla miktarlarda alım yapması ve bunları üretime kazandıramaması zamanı gelince ticari dönüşümün acil gereksinim duyduğu fonun bulunamaması ve finansal olarak zor durumda kalmasına neden olmaktadır.

Alacak devir hızının yavaş olması sermayenin zamanında geri dönmesinde sorun yaratmaktadır. Etkin bir vadeli satış politikasının ve alacak tahsil yöntemlerinin olmaması nedeniyle işletme alacakları zamanında tahsil edilememektedir.

Stok yönetiminin başarısızlığından finansal yetersizlik meydana gelmektedir. Bir çok KOBİ'nin ay sonu stok için kullandığı fon ticaret hacminden fazla olduğu için fon yetersizliği, sermaye dönüşüm devrinde karışıklık olmaktadır.

Nakite önem verdip nesneye önem vermemektedir ve işletme ciddi bir şekilde sermaye kaybına uğramaktadır. Bir çok KOBİ yöneticilerinin hammadde, yarı mamul ve duran varlık gibi işletmeye ait nesnelere olan yönetim ve kontrolünün yeterli olmaması ve finansal yönetim sorumluluklarının net olmamasından dolayı KOBİ'ler ciddi bir şekilde sermaye kaybına uğramaktadırlar.

Yönetim anlayışı eskidir. Bir yandan, KOBİ'lerin klasik yönetim tarzı mülkiyet ve yönetim haklarının yüksek derecede bir arada olduğu, işletme girişimcisinin aynı zamanda yöneticisi olduğu bir tarzıdır. Ancak bu yönetim tarzı işletmenin finansal yönetiminde olumsuz bir etki yaratmaktadır. KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğu bireysel ve özel işletmelerdir. Bu tür işletmeler yöneticilerinin tüm yetkileri kendisinde bulundurması ve aile işletmesi yönetim düşüncesine sahip olması, üstelik finansal yönetimin teorik yöntemleri hakkında gerekli bilgi ve araştırma yetersizlikleri nedeniyle sorumlulukları net bir şekilde ayırmaması ve yetki sınırını aşarak alt birim yöneticilerinin işlerine müdahale etmeleri finansal yönetimdeki

kargaşaya, finansal kontroldeki gevşekliğe ve muhasebe bilgilerinde gerçeklik kaybına sebebiyet vermektedir. İşletmelerin iç denetim birimleri mevcut olmamakta veya kurulmamaktadır. Olsa bile iç denetimin bağımsızlığı sağlanamamaktadır.

Öte yandan, işletme yöneticilerinin yöneticilik kaliteleri düşük ve yönetim düşünceleri çok eski ve postmoderndir. Bazı işletme yöneticilerinin, kendi bireysel nedenlerinden dolayı finansal yönetimi işletme yönetiminin etkin yönetim mekanizması arasına koymaması, modern finansal yönetim düşüncesinin olmaması sebebiyle finansal yönetim işletme yönetimi içindeki gereken önem ve rolünü kaybetmektedir.

Finansal borç tuzaklarından kaçınmak zor olmaktadır. Aşırı borçlanma hızlı büyüyen işletmelerin tipik ortak sorunu, yani finansal krizin ana nedenidir. Stratejik talep etkisi işletmenin stratejik düzeni tarafından başlatılacak, mevcut işin geliştirilmesi veya yeni iş projelerinin üretilmesinde ortaya çıkacaktır. Ölçek ve miktar büyümesi her zaman iç kalite yükselmesinden daha hızlı olacaktır. Hızlı büyüme aşamasında hep belli derecede fon yetersizliği sorunu ortaya çıkacaktır. Bu nedenle hızlı büyüyen işletmeler hızlı büyüme veya genişleme hedefine ulaşmak için genelde borçlanma yoluna başvuracaklardır⁵³.

⁵³

Zhao Zhihui, *age*, 10.

4. ÇİN'İN EKONOMİK GELİŞİM SÜRECİNDE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN ÖNEMİ VE ROLÜ : ÇİN, TÜRKİYE VE AB ÜLKELERİ ARASINDA KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

4.1. Avrupa Birliğinin Ekonomik Gelişiminde KOBİ'lerin Önemi

AB ülkelerinde de başka ülkelerde olduğu gibi KOBİ'lere çok yüksek önem verilmektedir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1970'li yıllara kadar Avrupa'nın öncelikli listesinde hep büyük şirketler yer almıştır. Amaç kısa sürede sermaye birikiminin yapılması ve savaş sonrası yıkılan sanayinin yeniden yapılandırılmasıdır. Burada kapitalist ekonominin inşasının ve gelişiminin büyük şirketlerle birebir örtüşmesi öngörülmektedir. Bu nedenle küçük ve orta boy şirketlere yönelik herhangi bir politika üretilmemiştir⁵⁴.

1970'lerde petrol krizi ile birlikte yaşanan ekonomik bunalım sürecinde büyük şirketler çok fazla etkilenmişken küçük ve orta boy işletmelerin bunalımı en az zararla atlattığı KOBİ'lere duyulan ilgi bir hayli artırmıştır. Daha öncesinde ise KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal rolleri ikinci plana itilmiş, hep büyük ölçekli işletmeler ön planda tutulmuştur.

1973'deki petrol şokunun etkisini yaşayan AB, krizden KOBİ'lerin çok fazla etkilenmediklerini tespit edince, bir yandan KOBİ'leri geliştirmeye yönelik teşvikler ve politikalar izlemeye başlamış, bir yandan da mevcut KOBİ'leri modernizasyona tabi tutmuştur. 1987'de Avrupa Tek Pazarı oluşturulduğunda ise, KOBİ'lerin Tek Pazar'a uyumu amacıyla KOBİ politikalarının daha da geliştirilmesi için çalışılmıştır⁵⁵.

İşletmelerin %99.8'inin KOBİ olduğu, istihdamın da üçte ikisinin (%66,5) KOBİ'lerce gerçekleştirildiği Avrupa Komisyonu'nun Şubat 2005'de yayınladığı KOBİ'lerle ilgili

⁵⁴ Yavuz Bayülken, Cahit Kütükoğlu, **Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler) Oda Raporu**, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara, Mart 2010, 6.

⁵⁵ Özlem Yonar, **Avrupa Birliği 2004 Genişlemesinin KOBİ'ler Üzerindeki Olası Ekonomik Etkileri**, Bilkent Üniversitesi, Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, 24.

raporunda, Avrupa'daki tüm işletmelerin %99,8'inin KOBİ olduğu belirtilmiştir. Bu rakamın %91,3'ünü mikro ölçekli işletmeler (0-9 çalışan), %7,3'ünü küçük ölçekli işletmeler (10-49 çalışan), %1,2'sini orta ölçekli işletmeler (50-249 çalışan) oluşturmaktadır. %0,2'si ise büyük ölçekli işletmelerdir (250+ çalışan olan işletmeler). Çalışanlar açısından bakıldığında, önde gelen işletme tipi "mikro işletmeler"dir. Örneğin, İtalya'da çalışanların %48'i, Yunanistan'da %57'si mikro işletmelerde çalışmaktadır. Buna karşın, İngiltere'de ise, tam aksine çalışanların %45'i büyük ölçekli işletmelerde istihdam edilmişlerdir.⁵⁶

Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler ekonominin dinamik gücü olarak görülmektedir. Büyük ölçekli işletmelere nazaran KOBİ'lerin daha fazla yeniliğe açık ve ülkenin rekabet gücüne yön veren lokomotif güc olduklarına inanır. KOBİ'lerin istihdamın en önemli kaynağı olduklarını düşünülmemektedir.

Bu nedenle, "KOBİ'lerin desteklenmesi ve kurulmalarının teşvik edilmesi AB'nin sanayi politikaları arasında önemli bir yere sahiptir. AB'ne aday ya da üye ülkelerdeki KOBİ'lerin gereksinimleri ve karşılaştıkları sorunlar dikkate alınarak rekabet edebilirlikleri güçlendirilmekte, idari, düzenleyici, finansal ve mali ortamları geliştirilmekte, KOBİ'lerin AB mevzuatına uyumlaştırılması ve uluslararası alanda faaliyet göstermeleri desteklenmekte ve teşvik edilmektedir." "AB ekonomisinin rekabet olanaklarının, istihdamda büyümenin ve Birlik içindeki ekonomik ve sosyal uyumun artırılması bakımından KOBİ'lerin geliştirilmesinin önemi büyüktür"⁵⁷.

4.2. Türkiye'nin Ekonomik Gelişiminde KOBİ'lerin Önemi

4.2.1. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Rolü

KOBİ'ler, Türkiye ekonomisinin özellikle kalkınma, ekonomik gelişme ve istihdam gibi üç kilit sahasında önemli rol oynamaktadır⁵⁸.

Kalkınma, salt üretimin ve kişi başına gelirin artırılması demek olmayıp, az gelişmiş bir toplumda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının da değiştirilmesi, yenileştirilmesidir. Kişi başına düşen milli gelirin artması yanında, genel olarak üretim faktörlerinin etkinlik ve miktarlarının

⁵⁶ H. Yunus Taş, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Sosyal ve Ekonomik Rollerini Açısından KOBİ'ler**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, 75.

⁵⁷ Yonar, **age**, 25.

⁵⁸ Müge Önüt, **Türkiye'nin sanayileşmesinde KOBİ'lerin rolü, rekabet gücü ve büyüme açısından önemi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, 49.

değişmesi, sanayi kesiminin milli gelir ve ihracat içinde payının artması gibi yapısal değişiklikler kalkınmanın temel öğeleridir⁵⁹.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de KOBİ’lerin kalkınmadaki önemi anlaşılmıştır. Çok hızlı değişen dünya piyasalarına büyük ölçek ekonomileriyle ayak uydurmak mümkün değildir. Yeni teknoloji geliştirme ve çok hızlı değişen piyasa şartlarına uyum sağlamada KOBİ’lerin sahip olduğu esneklik büyük önem arz etmektedir. KOBİ’ler arasında uluslararası işbirliği ve ortaklığı teşvik eden bilgi, finans ve teknoloji kaynaklarına ve yeni piyasalara daha iyi erişim sağlayan destek ve finans hizmetleri verilmesi gerekir. Kalkınmakta olan ekonomiler ve geçiş ekonomilerinde KOBİ politikalarının sektörün uzun vadeli gelişmesini ve işbirliği ağlarının kurulmasını teşvik etmesi gerekmektedir⁶⁰.

Ekonomik büyüme, bir ekonomide zaman içerisinde milli gelir hesapları ile ölçülen toplam üretim düzeyindeki sürekli artışlar olarak tanımlanır. Nominal fiyatlarla GSMH, fiyat artışları nedeniyle büyüme hızındaki artışı ifade edemez. Fiyat yükselişlerinden arınmış fiyat seviyelerindeki değişimler endeksler ile deflatöre edilmiş GSMH değerleri gerçeği daha iyi yansıtabilecektir. Başka bir ifade ile reel değerlerle ifade edilmiş GSMH ülkenin büyümesinin nominal fiyatlardan daha iyi yansıtacak ve yıllar arasında karşılaştırma olanağını daha iyi verebilecektir. Bu nedenle ekonomik büyümeyi ölçerken reel değerleri kullanmak gerekir. Büyüme zaman içindeki değişimleri ve gelişmeleri göz önüne önüne almak zorundadır⁶¹.

Bugün uluslararası platformda var olabilmenin en önemli şartı, hızla değişen ve gelişen bilim ve teknolojiyi süratle üretim birimlerine yansıtmak, üretim mallarını uygun kalite ve maliyette piyasaya sunmaktır. Günümüzde büyük sanayi işletmelerinin ana girdi veya ana malı sağlayan üretim birimleri ile diğer hizmet ünitelerinin gereken ihtiyaçlarının küçük işletmelerden sağlama yoluna gitmeleri kaçınılmaz olarak görünmektedir.

Az sermaye ve emek yoğun olarak faaliyetlerini sürdüren KOBİ’ler, geniş istihdam imkanları sağlaması ve toplumda geniş bir tabanı temsil etmesi yönü ile ülke ekonomisinin vazgeçilmez bir unsurudur. KOBİ’ler emek yoğun teknoloji ile çalışma ve kaynak kullanımında etkili olma özelliğine bağlı olarak ülke çapında istihdam artırmaya ve işsizliği azaltmaya katkıda bulunmaktadır. Bölgelerarası gelişmeye ve büyümeye önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

⁵⁹ Ergül Han, Ayten Aysen Kaya, **İktisadi Kalkınma ve Büyüme**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, Mart 2004, 1.

⁶⁰ Aziz İbrahimi, **Türkiye ve Avrupa Birliği’nde KOBİ’lere Sağlanan Destekler ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren KOBİ’lere İlişkin Bir Uygulama**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Ocak 2006, 13.

⁶¹ Han ve Kaya, **age**, 265.

4.2.2. KOBİ'lerin Türk Toplumundaki Sosyal Önemi

KOBİ'ler ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal ve toplumsal alanlarda da büyük katkılarda bulunarak sosyal sorunların çözümünde önemli roller oynamaktadır. Ekonomik sistemin bir parçası olmakla beraber sosyal sistemin de vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

KOBİ'lerin piyasalara sağladığı canlı, hareketli üretim ve rekabet ortamından tüm toplum istifade eder. Bunlar arasında zenginlik, iş imkanları, tüketicilerin artan tercih şansı, sağlık, eğitim ve refah hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanması, toplumdaki uç grupların (göçmenler, azınlıklar, uzun süreli işsizler ve ayrımcılığa maruz kalanlar) ve işe girmede dezavantajlı sosyal kesimlerin istihdam şansı bulması ve ekonomiye katılımlarının artırılmasını sağlamaktadır⁶².

KOBİ'lerin sosyal katkılarıyla dengeli toplumsal ve bölgesel kalkınma, daha çok sayıda insanın sosyal korunmaya kavuşması, yaşam kalitesinin yükselmesi, işçi-işveren arasında iyi ilişkilerin gelişmesi ve orta sınıfın güçlenmesi gibi konularda olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Ayrıca KOBİ'ler toplumun bölgesel ve bireysel gelir dağılımı problemlerinin azalması gibi konularına da büyük katkılar sağlamıştır.

KOBİ'ler, bir toplumda ekonomik açıdan olduğu kadar, sosyal ve siyasi açıdan da önemli oldukları görülmekte, toplumun temel taşlarını oluşturmaktadırlar. KOBİ'ler Üretime, istihdama ve istikrara olan katkılarının yanında, daha da önemlisi sosyal bütünleşmeye yönelik büyük rolleri olan kuruluşlardır.

4.3. Çin Ekonomik Gelişim Sürecinde KOBİ'lerin Yeri

1. KOBİ'ler Çin ulusal ekonomisinin en önemli büyüme noktası ve ülke ekonomisinin sürekli gelişmesini sağlayan en önemli kuvvettir. 1990'lardan bu yana devam etmekte olan Çin ekonomisinin hızlı büyümesinde sanayi katma değerinin %76,7'si ve %75'lik kentsel istihdam olanakları KOBİ'ler tarafından sağlanmıştır.

2. İstihdamı artırıcı ve toplumsal istikrarı sağlayıcı önemli sektör.

3. Tarımsal gelişmeyi ve kırsal ekonomik kalkınmayı tetikleyen, yerel mali geliri artıran önemli kaynak.

⁶² H. Yunus Taş, *Avrupa Birliği ve Türkiye'de KOBİ'lerin İstihdam Artırıcı Etkileri*, İTO Yayınları, İstanbul, 2010, 65.

4. Teknolojik inovasyon açısından güçlü bir ordu.
5. Dinamik pazarlara yön veren lider.
6. İhracatçıların önemli üyesi
7. Büyük ölçekli işletmelerin sağlıklı büyümesini ve gelişmesinin garantisi
8. Yerel kaynaklardan en iyi, en etkili bir şekilde yararlanabilir.
9. Yapısal yenilik konusunda rolü çok önemli.
10. Daha etkili bir şekilde kişiye özel hizmet edebilir.

4. 4. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerdeki KOBİ'lerin Karşılaştırılması

Ekonomik yapıları her ne kadar farklı olsa da hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'ler, büyük önem taşımaktadır. Bu önemin en büyük nedeni KOBİ'lerin küçük ve esnek yapıları ile ekonomiye sağladıkları katkıdır. KOBİ'ler değişim ve yenilikleri hemen uygulamaya koyma esnekliğine sahip oldukları için daha yenilikçidirler. Çünkü büyük işletmeler ölçek ekonomisinin maliyet avantajından yararlanmak için makine, araç gereç ve işgücüne yaptıkları büyük yatırımlar nedeniyle aynı ürünü uzun süre üretmeye bağlı kalacaklardır. Özellikle küçük işletmelerin büyük ölçekli yatırımlara bağlı kalmak gibi bir zorunlulukları yoktur. Rekabetin ve değişimin çok hızlı bir şekilde yaşandığı günümüzde, istihdam ve üretimin büyük bölümünü sağlayan KOBİ'lerin sahip oldukları özelliklerden dolayı toplumların ekonomik yapıları içindeki önemleri hızla artmıştır⁶³.

Ekonomik yaşamı göz önüne aldığımızda; KOBİ'ler yukarıda bahsedilen dinamik yapının en güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir. KOBİ'ler, istihdam ettikleri işgücünden, gerçekleştirdikleri yatırımlara, yarattıkları katma değere ve ödedikleri vergilere kadar pek çok yönleri ile dünya üzerindeki her ekonomide önemli bir yere sahiptir. KOBİ'ler bağımsız ekonomik birimler olarak mal ve hizmet üretme fonksiyonlarının yanında büyük işletmelerin kullandıkları mamul ya da yarı mamul girdileri de üretimini sağlayarak büyük işletmeleri tamamlamaktadırlar.

⁶³ Nusret Ekin, **Küreselleşme ve Gümrük Birliği**, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul. 1996, 13.

KOBİ'ler, bir yandan büyük işletmelerle rekabet içinde olarak bir taraftan kendi başlarına ürün ya da hizmet üreterek ekonomiye katkıda bulunurlarken, diğer yandan da büyük işletmeleri yan sanayi biçiminde tamamlayarak, onların daha fazla üretken olmalarına ve ekonomiye olan katkılarının daha da artmasına yardımcı olmaktadır⁶⁴.

KOBİ'lerin katma değer ve istihdam artırıcı etkileri, değişen Pazar koşullarına uyum sağlama yetenekleri ve ülkelerin dengeli ve sürdürülebilir şekilde büyümelerine katkı sağlamaları, her ülkenin KOBİ'lere özel önem göstermesinin en önemli kanıtlarından birisidir. Günümüzde, büyük işletmeler karşısında KOBİ'lerin sahip olduğu üstünlükleri rakamlar da ortaya koymaktadır. Dünyadaki mevcut ülke ekonomilerine bakıldığında, işletmelerin neredeyse %95-99'unun KOBİ'lerden oluştuğu, GSMH'nın %30-70'inin, istihdamın %40-80'inin, yatırımların %30-60'ının, ihracatın %10-40'ının KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu özellikleriyle, KOBİ'lerin ekonomik ve toplumsal düzenin belkemiğini oluşturmaktadır⁶⁵.

4.4.1. Gelişmiş Ülkelerdeki KOBİ'lerin Özellikleri

Aşağıdaki tabloda gelişmiş ülkelerdeki tüm işletmeler içinde KOBİ'lerin oranı %98 ile %99,9 arasında değişmekte olduğu yer almaktadır. Bu oranlar, bir ülke ekonomisi için KOBİ'lerin ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğu ortaya koymaktadır.

Tablo 5 – Gelişmiş ülkelerde KOBİ'lerin payları

Ülke Adı	Tüm İşletmeler İçindeki Pay, %	Toplam İstihdam İçindeki Payı, %	Toplam Yatırımdaki Pay, %	Yaratılan Katma Değerdeki Pay, %	Toplam İhracat İçindeki Pay, %	Toplam Krediler İçindeki Pay, %
ABD	99,7	56,6	38,0	43,0	32,0	42,7
Almanya	99,0	64,0	44,0	49,0	31,0	35,0
Japonya	99,4	81,4	40,0	52,0	38,0	50,0

⁶⁴ Rifat İraz, **Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ'ler**, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2005, 244

⁶⁵ Mustafa Aykaç, Zeki Parlak, Süleyman Özdemir, **Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler**, İTO Yayınları, İstanbul, 2008, 152.

Fransa	99,8	63,1	46,0	53,2	23,2	29,0
İngiltere	98,8	36,0	29,0	25,1	22,2	27,2
İtalya	98,0	83,0	52,0	47,0	-	-
Hollanda	98,0	57,0	45,0	32,0	38,0	-

Kaynak: Aykaç, Parlak, Özdemir, 2008, 154

Çalışan sayısının toplam istihdam içindeki oranına bakıldığında, bu noktada da KOBİ'lerin üstünlüğü devam etmektedir. En yüksek oranın %83 ile İtalya ve %81,4 ile Japonya'da, en düşük çalışan oranının ise %36 ile İngiltere'de olduğu görülmektedir. Ancak bu iki konu dışında kalan diğer konularda, örneğin KOBİ'lerin toplam yatırımlar, katma değer, ihracat ve krediler içindeki payları söz konusu olduğunda, bu kez üstünlüğün büyük ölçekli işletmeler lehine değiştiği görülmektedir. Sayısal olarak azınlık durumunda bulunan büyük ölçekli işletmeler, sayısal azınlığa rağmen söz konusu bu alanlarda oldukça öne çıkmaktadırlar. Örnek verilecek olursa, toplam yatırımlar içinde KOBİ'lerin payının en yüksek olduğu ülke %52 ile İtalya'dır. Bu ülkeyi %46 ile Fransa, %45 ile Hollanda ve %44 ile Almanya takip etmektedir. İngiltere ise toplam yatırımlar bakımından en olumsuz rakamlara sahip olan ülkedir. Yaratılan katma değer açısından ülkeler sıralandığında, Fransa %53,2, Japonya %52 ve Almanya'nın %49 toplam katma değer içindeki önemli bir paya sahiptir. İngiltere'nin ise %25,1'lik oran ile yine gerilerde kalmıştır⁶⁶.

Tablo incelendiği zaman, KOBİ'ler gelişmiş ülkeler ekonomisinde işletmeler toplam sayısı içindeki oranı, istihdam oran ve katma değer içindeki payı konusundaki üstünlüğü tartışılmamaktadır. Ancak KOBİ'lerce gerçekleştirilen ihracatın toplam ihracata oranı çok düşük bir seviyelerde kalmaktadır. Bu oranın en yüksek olduğu ülke %38 ile Japonya ve Hollanda'dır. İngiltere %22,2 ile Fransa %23,2'lik oranla bu konuda daha başarısız gözükümlerler.

Son olarak, KOBİ'lerin çeşitli ülkelerde toplam kredilerden aldığı paylara bakılırsa, İngiltere %27,2'lik oran ile en düşük seviyede olduğu görülmektedir. En iyi rakamlar, Japonya %50 ve %42,7 ile ABD'dedir.

⁶⁶ Aykaç, Parlak, Özdemir, *age*, 153

4.4.2. Gelişmekte Olan Ülkelerdeki KOBİ'lerin Özellikleri

Çin ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki KOBİ'lerin durumlarına bakıldığında, bu ülkelerde çok yakın bir tarihlere kadar KOBİ'lere gereken önemin verilmediği açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Ancak bu kuruluşların ekonomide ve sosyal yaşamda oynadıkları rol, bu ülkelerde de artık ekonomi politikalarında da ağırlıklı olarak kendisini göstermeye başlamıştır. Aşağıdaki tabloda, bu ülkelerin de birer KOBİ ekonomisi olduklarına işaret etmektedir.

Tablo 6 – Gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin payları

Ülke Adı	Tüm İşletmeler İçindeki Payı, %	Toplam İstihdam İçindeki Payı, %	Toplam Yatırımdaki Payı, %	Yaratılan Katma Değerdeki Payı, %	Toplam İhracat İçindeki Payı, %	Toplam Krediler İçindeki Payı, %
Çin	99,6	75,0	35,0	55,0	60,0	40,0
Türkiye	99,8	76,7	26,5	38,0	9,0	25,0

Kaynak: Aykaç, Parlak, Özdemir, 2008, 154

Yukarıdaki tablo ile ilgili olarak genel bir değerlendirme yapılırsa, gelişmiş ülkelere kıyasla gelişmekte olan bu ülkelerde daha düşük de olsa benzer oranların olduğu gözlemlenmektedir. Ekonomi içinde KOBİ'lerin oranı her ikisinde de %99'dan fazladır. Bu işletmelerin bu ülkelerde istihdama olan katkıları gelişmiş ülkelere daha fazladır. Yine bu ülkelerin yaratılan katma değer içindeki payları yüksektir. Ancak ihracat içindeki paylarına gelince Çin'in payı daha yüksek olup %60 seviyesinde olup Türkiye'nin payı %9 gibi çok düşük seviyelerde kalmıştır. Bu iki ülkenin diğer ortak yanı ise KOBİ'lerin toplam yatırımlar içindeki payları %35 ve %26,5, toplam krediler içindeki payları ise %40 ve %25 olup gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında daha düşüktür.

KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payı gelişmiş ülkelerde %22 ile %38 arasında iken, bu oran Çin'de %60, Türkiye'de ise %9 civarındadır. Bu da Türkiye'deki KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun dışa açılma derecesinin düşük olduğunun ve küreselleşme sürecine başarılı bir şekilde giremediklerinin göstergesi olarak görülmektedir. Bunun yanında, KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payının çok düşük olması, mevcut istatistiklerde yalnızca KOBİ'lerin kendi yaptıkları ihracatın dikkate alınmasından, büyük işletmelerin dış ticaret şirketleri aracılığı ile yaptıkları ihracatın ise dikkate alınmamasından kaynaklanabilir. Oysa KOBİ'lerin önemli miktardaki ihracatlarının büyük işletmelerin dış ticaret şirketleri aracılığıyla yaptıkları bilinen bir gerçektir. Bu gerçek göz önüne alındığında, KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payı

yaklaşık %20'ye yükselmektedir. Çin'in ise bu konuda Türkiye'nin aksine çoğunluğunun dışa açılma dereceleri yüksek olup küreselleşme sürecini başarılı bir şekilde değerlendirdiği söylenebilir⁶⁷.

⁶⁷ Aykaç, Parlak, Özdemir, **age**, 154.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Karşılaştırmalı olarak incelemiş olduğumuz Çin, Türkiye ve AB ülkelerindeki KOBİ'ler, bazı farklılıkları hariç genellikle ortak özellikler taşımakta ve ulusal ekonomik gelişim sürecinde büyük önemlere ve rollere sahip olmaktadır.

Çin, Türkiye ve AB'de KOBİ'ler, tüm dünyada olduğu gibi ekonomik ve toplumsal kalkınmanın itici bir gücüdür. Ulusal ekonomik gelişim sürecinde böylesi önemi olan KOBİ'leri dikkate almadan kalkınmanın mümkün olmadığı söylenebilmektedir.

Özellikle küreselleşme sürecinde KOBİ'lerin öneminin arttığı görülmektedir. İster gelişmiş Avrupa Birliği toplumunun endüstrisini yeniden yapılandırma sürecinde ister ekonomik yapılarında yeniden yapılandırmaya giden, sosyal refah ve istihdam artırmaya, enflasyonu düşürmeye yönelik tedbirler uygulayan Çin ve Türkiye, aynı şekilde KOBİ'lerin stratejik öneme sahip olduğu gözlenmiştir. En rekabetçi ve en dinamik ekonomiye sahip olmayı hedefleyen ülkeler, KOBİ'lerin ekonomiye ve buna paralel olarak makro-ekonomik hedeflerinin gerçekleştirilmesine sağladığı katkı tüm devletlerce kabul edilmektedir.

Çalışmamızın odak noktası olan Çin KOBİ'leri, ekonomik gelişim sürecinde insan kaynakları, teknik inovasyon, finansal yönetim ve pazarlama gibi konularda sorunlar yaşamaktadır. Çalışmamızın sonunda konuyla ilgili bir kaç tane önerimiz yer almaktadır.

İlk olarak Çin KOBİ'leri ekonomik gelişimi sürecinde karşılaştıkları insan kaynakları yönetimi sorunuyla ilgili kendi gerçek durumuna göre işletme insan kaynakları stratejisini belirleyebilir. İşletmenin nitelikli elemana mantıklı ücret ödenmesi, rahat bir çalışma ortamının yaratılması, birlikte büyüme ve gelişme vadinin verilmesi ve ilgili gösterilmesi gibi yöntemler, sadece paraya dayalı olan yüksek maaşla nitelikli satın alma ve kontrol etme yönetminden çok daha mantıklı bir olabilir. Bu yüzden KOBİ'ler nitelikli elemanları kendilerine çekebilmek için daha çok cazibeli koşullar yaratabilirler.

1. Maaş ve sosyal haklar gibi maddi motivasyon yöntemleri uygulanabilir.

KOBİ'ler kendi maddi gücü ve gerçek koşulları dikkate alarak, kendine özgü canlı bir ücret sistemi yapabilirler. Örnek olarak normalde “Temel Ücret Artı Prim” gibi ücretlendirme sistemi denenebilir. Buradaki temel ücret işletmenin mevcut ücretlendirme sistemiyle entegre olabilir. Ancak prim için iş ve mevkiye göre farklı ölçüm standardı ve hesaplama metodu uygulanabilir.

İşletmeler sosyal refah sistemini üzerinde yapılan reform ve düzenlemelere destek vermeli ve kendileri de aktif olarak katılmalıdır. Kanun hükümlerine ve kendi koşullarına göre kapsamlı bir refah sistemi kurmaya çalışmalıdır.

2. Pozisyonel motivasyon yöntemleri uygulanabilir.

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi teorisine göre, insanın maddi ve manevi ihtiyaçları mevcuttur. Bu yüzden uygun olan manevi koşullar yaratmak KOBİ'lerin kendilerine nitelikli eleman çekebilmesi için çok önemlidir. Çalışan memnuniyetinin kazanılması ise çalışanın manevi olarak motive olmasında çok etkili bir yöntemdir. Nitelikli elemanın, kişisel kalitesi ve iş tecrübesi, işletmenin mevcut durumu ve stratejik hedeflerine göre stratejik ve rekabet dolu bir pozisyona getirilmesi, onların iş hayatında kendilerini geliştirmelerine fırsat verilmesi hem nitelikli elemanın kendini kanıtlama ve kendini memnun etme ihtiyaçlarını karşılayacak hem de iş hayatında daha fazla tecrübe kazanacaktır. Bu da işletmenin gelişimi için faydalı olacaktır.

3. Hisse senetleri ile motivasyon yöntemleri uygulanabilir

Nitelikli elemanları cezbetme konusunda KOBİ'ler güncel işletme reform trendine ayak uydurup modern işletme sistemi kurma fırsatından yararlanarak cazip ve çeşitli hisse senedi politikaları belirlemelidirler. Bireysel çıkarlarını işletme çıkarlarıyla entegre etme yöntemiyle işletme içinde ortak çıkar topluluğu yaratmak nitelikli elemanın sorumluluk duygularını güçlendirecek, yaratıcılığını teşvik edecek ve verimliliğini artıracaktır. Çeşitli hisse senetlerinden işletmeler kendi durumuna ve özelliğine göre en uygun olan türü seçerek uygulayabilir.

4. Kurum kültürü yöntemi uygulanabilir.

Başarılı bir kurum kültürünün işletme çalışanları gizlice etkilemesi bazen maddiyata bağlı bir motivasyon yönteminden daha etkili olabilir. Kurum kültürü, belli bir toplumsal, ekonomik ve kültürel geçmişe sahip işletmelerde belli zaman içerisinde yavaş yavaş ortaya çıkıp sonra gelişen, sabit, bağımsız değerler ve bu değerler üzerine kurulan davranış kuralları, etik kurallar, toplumsal görüşler ve geleneklerin toplamıdır. İyi bir kurum kültürü hem tüm personelin işine olan heyecanını artıracak, işletme çalışanlarının görüş ve isteklerini

standardize ederek hep birlikte işletmenin stratejik hedeflerine ulaşmak için çalışmaya teşvik edecektir hem de nitelikli elemanları cezbetmek ve elinde tutabilmek için önemli bir araçtır.

5. Nitelikli eleman kullanım maliyetini azaltma yöntemleri uygulanabilir. Nitelikli eleman kullanım maliyetini azaltmak için resmi olan ve olmayan yöntemlere başvurulabilir. Örneğin, işletme içi terfi usulü, dışarıdan seçme, geçici istihdam, saatlik danışmanlık gibi yöntemler kullanılabilir.

Sonra Pazarlamayla ilgili yaşadığı sorunların çözümleri konusunda aşağıdaki yöntemler önerilmektedir:

1. Boşlukları doldurma pazarlama stratejisi. KOBİ'ler maddi gücü yetersiz, rekabet gücü zayıf olması nedeniyle büyük ölçekli işletmelerle doğrudan rekabet etmesi çok zordur. Aksi takdirde imkansız bir girişim olacaktır. KOBİ'ler güçlenmeden önce tüm imkanlarını kullanarak büyümeye ve güçlenmeye odaklanlırdılar. Bunun için önce büyük işletmelerin henüz keşfedemediği veya keşfetsebile girmek istemediği ancak istikbali parlak ve karlı olan alt pazarları hedef pazar olarak belirlemelidir. Böylece büyük ölçekli işletmelerin tehditlerinden kaçınabilirler. Yeterince güçlendikten sonra fırsat gelince o zaman büyük işletmelerle doğrudan rekabet edebilirler. Bu konuda Shanxi Nanfeng Group'un Qiqiang deterjanlarının konumlandırma stratejisi ile Çin'in önde gelen büyük markalarından olan Shanghai Subtle, Amerika Procter & Gamble ve İngiltere Unilever gibi şirketlerin ihmal ettikleri kırsal kesim piyasalarını hedef piyasa olarak seçmesi ve daha sonra gelişerek Çin'in en büyük deterjan markası olması en güzel örnek olarak verilebilir.

2. Uydu pazarlama stratejisi. KOBİ'ler büyük işletmelerin kendileri açısından avantajlı olan taraflarından iyi bir şekilde yararlanmalıdırlar. Büyük işletmeler çoğunlukla piyasada marka ve konum açısından avantajlara sahiptir. Piyasada göz kamaştıran parlak gezegenlere benzeyen büyük işletmelerin her şeye gücü yetmeyebilirler. Onların gelişmesi bir çok yardımcı işlere, örneğin çekirdek olmayan ilgili parçaların tedarik edilmesi ve bazı hizmetlerin sunulmasına ihtiyaç duymaktadır. KOBİ'ler yeterince güçlü olmadığı zamanlar büyük işletmelere hizmet ederek gelişme fırsatları yakalayabilirler. Önce büyük işletmelerin yardımcı aktörü olarak rol almalı, bu gezegenlerin etrafında uydu gibi dönmelidir.

3. Parazit pazarlama stratejisi. KOBİ'ler de uluslararası pazarlama yapabilirler. Ancak uluslararası dağıtım kanalları kurma konusunda büyük işletmelerden farklıdırlar. Büyük işletmeler yurt dışında direkt olarak güçlü bir bayi dağıtım ağı kurabilirler hatta şube şirket sistemi oluşturabilirler. Bu yolla kendi ürün dağıtım kanallarına sahip olabilirler ve kontrol edebilirler. Ancak KOBİ'lerde ister fon ve teknik konusunda, ister insan kaynakları ve

yönetim tecrübesi gibi hususlarda belirli yetersizlikler mevcuttur. Bu yüzden KOBİ'lerin ürün satışlarında parazit pazarlama stratejisi uygun bir yöntemdir. Yani KOBİ'ler büyük işletmelerin ithalat ürünleri ile ilgili yardımcı ürünleri üretme yöntemiyle hedefe ulaşabilirler.

4. Sanal pazarlama stratejisi. KOBİ'lerin büyük işletmelere nazaran kaynak konusunda eksiklikleri mevcuttur. Bu nedenle KOBİ'ler sınırlı kaynaklarını çok hesaplı kullanmalıdırlar. Sanal pazarlama ise kaynak yetersizliğinin dezavantajlarını aşan modern pazarlama modelidir. Sanal pazarlamadan kasıt, işletmelerin örgütsel olarak fiziksel sınırları aşarak, sadece örgüt içindeki en önemli ve çekirdek (merkezi) konumda olan üretim, pazarlama, planlama ve finansman gibi fonksiyonlarını koruması, geri kalan fonksiyonlarını sanallaştırmaya çalışmasıdır. Yani işletme içinde bahsi geçen geri kalan fonksiyonlarını tam olarak yürüten organizasyonun olmaması ve hizmetlerin dışarıdan sağlanmasıdır. O yüzden mekezi konumdaki kaynaklar ve rekabet güçlerini elinde bulunduran bazı KOBİ'ler açısından sanal pazarlama yöntemini kullanmak emek tasarrufu sağlayan ve daha iyi sonuçlar veren çok uygun bir stratejidir. Bu yöntem sayesinde KOBİ'ler sanal personel ve işletme dışı insan kaynaklarını kullanarak kendi içindeki entelektüel kaynak eksikliklerini giderebileceklerdir. Sanal fonksiyonları ve dışarıdan aldığı güçle kendi içindeki dezavantajlı departmanlarını iyileştirebilirler. Fabrikalarını da sanallaştıran işletmeler, kaynak miktarlarını daha fazla artırabilir, yüksek katma değer yaratan planlama ve pazarlamaya odaklanarak üretimi işgücü maliyeti düşük olan bölgelerdeki işletmelere fason üretimi yaptırabilirler. Amerika Nike firmasının gelişmesi sanal pazarlamanın başarılı bir örneğidir.

5. Simbiyotik (Ortak yaşam) pazarlama stratejisi. Simbiyotik pazarlama stratejisinden kasıt iki ve ya daha fazla sayıda bir birinden bağımsız işletmelerin kaynaklar ve projeler konusunda anlaşma yolu ile işbirliği yapmalarıdır. Bu pazarlama stratejisi iki şekilde yürütülmektedir. Birincisi rekabetçi işletmelerin ortaklaşarak bir birlik kurması, bir birlerine girmelerini önleyerek ileride büyük işletme olmanın temellerinin atılmasıdır. İkincisi ise bir birlerini tamamlayıcı işletmeler arasında bir birlik kurulmasıdır.

Son olarak KOBİ'lerin finansal yönetim sorunları için önerilen çözümler şöyledir:

1. Yatırımlar piyasaya dönük olmalı, yatırım projeleri üzerinde fizibilite çalışmaları yapılmalı, yatırım politikalarını doğru bir şekilde yürütmeli ve yatırım risklerini azaltmaya çalışmalıdır.

2. Fon yönetim ve finansal kontrol güçlendirilmelidir. Finansla yönetimi güçlendirme modern işletme sisteminin önemli bir parçası haline getirilmeli, bu konudaki bilinç attırılmalı ve işletme içindeki tüm birimlerde uygulanmalıdır. Fon kullanımı işletme içindeki tüm

konuları ilgilendirecektir. Bu nedenle işletme yöneticisi fon yönetimi konusundaki bazı yanlış kavramlarını değiştirmeli, fonun yönetimi, kullanımı ve kontrolünün finansal yönetim departmanının sorumluluğu olduğunu ve işletmenin tüm departmanlarını ve üretimin tüm aşamalarını yakından ilgilendiren çok önemli bir husus olduğunu kabul etmelidir.

Fon kullanımının verimliliği arttırılmalıdır. Bunun için önce fon kaynakları ve kullanımı etkin bir şekilde koordine edilmelidir. Örneğin kısa vadeli borçlarla duran varlık satın alınmamalıdır. Aksi takdirde sermaye dönüşümü sıkıntıya uğrayacaktır. Önemli olan diğer husus ise sermayenin geri dönüşüm ve ödeme zamanları doğru tahmin edilmelidir. Örneğin alacakların ne zaman tahsil edilmesi ve ne zaman mal alımı yapılması hakkında fikir sahibi olmalıdır. Sonuç olarak işletme uygun bir şekilde fon dağıtımını yapmalı, dönen varlık ve duran varlıkların oranları mantıklı olarak ayarlanmalıdır.

Mülkiyet kontrolü güçlendirilmelidir. Mülkiyet yönetiminde sağlam bir kontrol sistemi kurularak maddi varlık satın alımı, kullanımı, satışı ve numune yönetimi konusunda standart operasyon prosedürleri belirlenmeli, açıklar kapatılmalıdır. İşletme varlıklarının yönetimi ve kayıtları bir birinden ayrılmalıdır. Etkin bir iç denetim ve kontrol sistemi kurulmalıdır. Sermaye yönetimi, kayıtları ve kontrolü kesinlikle tek bir kişinin elinde bulunmamalı ve periyodik olarak sayım ve kontrol yapılmalıdır. Sorunlar zamanında tespit edilmeli, çözüm üretilmelidir. Yönetim geliştirilmeli ve sorumluluklar güçlendirilmelidir.

Stok ve alacak yönetimi güçlendirilmelidir. Çoğu KOBİ'leri dağınık bir şekilde kayıt yapmakta olup mükemmel finansal bilgiler bulunmamaktadırlar. Durumun böyle olması öz-değerlendirme, finansman, program yapma ve bütçe planlama gibi finansal yönetim çalışmalarında sorun yaratacaktır. Modern kurumsal yönetimde, özellikle etkin olan finansal yönetim konusunda KOBİ'lerin finansal bilgileri tam olmalıdır ki yönetici geçmiş bilgileri analiz ederek geleceği tahmin edebilmelidir.

3. Finansal yapı optimize edilmeli, yüksek hızlı ve istikrarlı büyüme dengelenmelidir. Finansal yapısının optimizasyonu işletmelerin finansal istikrarı için çok önemlidir. Genel finansman maliyetinin düşük, finansal kaldıraç etkisinin yüksek ve finansal risklerinin uygun olması işletmelerin finansal yapısını optimize edildiğinin belirtileri olarak görülebilmektedir. İşletmeler değişen ticari ortama göre stok miktarları ve diğer değişken ayarlarda sürekli oynama yapma (azaltma yada artırma) yöntemiyle finansal yapısının dinamik optimizasyonunu sağlayabilirler. İşletme finansal yapı yönetiminin odak noktası sermaye, borç, varlık ve yatırımlar gibi konularda yapısal ayarlama yapılmasıdır. Bunların mantıklı oranları şöyle olabilir:

Sermaye yapısı optimize edilmelidir. İşletme öz kaynaklar ve yabancı kaynaklar arasında uygun bir yapı oranı belirlemelidir. Borçlarını sürekli halde uygun bir seviyede tutmalı, kendi kapasitelerini aşmamalıdır. Yabancı kaynakla çalışmanın kritik noktası tüm fonların faizi, vergi öncesi karın borç faizine eşit olmasıdır.

Borç yapısı optimize edilmelidir. Borçların yapısal yönetiminde önemli olan borçların vade yapısıdır. Beklenen nakit akımları ile borçların vadesi ve miktarı arasında uyum sağlamak çok zor olduğundan dolayı işletmeler, nakit akım dalgalanmalarına izin verme şartı altında borçlarının vade yapılarının güven sınırlarını korumasını sağlamalıdır.

Varlık yapısı optimize edilmelidir. Varlık yapısının optimize edilmesinde önemli olan işletmelerin hem normal üretim faaliyetlerini sürdürebilmesi hem de finansal risklerin azaltılması ve ya artırılmaması şartı altında işletmeye mümkün olduğunca daha çok kar getiren likidite seviyesinin belirlenmesidir. Bunun en önemli göstergesi ise dönen varlıklar ile kısa vadeli borçlar arasındaki farkı yansıtan “ Net işletme sermayesi”dir.

Yatırım yapısı optimize edilmelidir. Bu konuda önemli olan yatırım getirisini artırma açısından işletme yatırımları hakkında kategori karşılaştırmasının yapılması ve uygun olan oran ve modelin belirlenmesidir. Bu da uzun vadeli yatırım ve kısa vadeli yatırım, duran varlık yatırımı, maddi olmayan duran varlık yatırımı (Ar-Ge, marka gibi) ve dönen varlık yatırımı, doğrudan yatırım (proje yatırımı) ve dolaylı yatırım (menkul kıymet yatırımı), sanayi yatırımı ve riskli yatırım gibi konuları içermektedir.

KAYNAKÇA

- Alövsat Müslümov, **21. Yüzyılda Türkiye’de KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2002.
- Arzu Odabaşı Sarı, **Avrupa Birliği’nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005.
- Aziz İbrahimi, **Türkiye ve Avrupa Birliği’nde KOBİ’lere Sağlanan Destekler ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren KOBİ’lere İlişkin Bir Uygulama**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Ocak 2006.
- Ayşen Wolff, **Küçük ve Orta Ölçekli sanayi işletmelerinin Krize Verdikleri Tepki: Adapazarı Örneği**, 10. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı, 23-25 Mayıs 2002.
- Ergül Han ve Ayten Ayşen Kaya, **İktisadi Kalkınma ve Büyüme**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, Mart 2004.
- Erhan Toskay, **AET Ülkelerinde Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüsleri İle İlgili Gelişmeler**, Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Geliştirilmesi Semineri, Ankara, MPM Yayını, 1973.
- Erkan Daniş, Doğan Selçuk Öztürk, **KOBİ’ler için Çin Halk Cumhuriyeti Rehberi**, İTO Yayınları, İstanbul, 2010.
- Esin Can Mutlu, **Uluslararası İşletmecilik: Teori ve Uygulama**, Beta Yayınları, İstanbul, 2008.
- Geng Yuanxin, **Çin’in Sanayileşme Sürecinde Atılan Yanlış Adımları, Yanlışın Bedelleri ve Gelecek Planlarda Ön Görülen Zorluklar**, Kuzeydoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Tezi, Shenyang, 2006.
- H. Yunus Taş, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de KOBİ’lerin İstihdam Artırıcı Etkileri**, İTO Yayınları, İstanbul, 2010.

- Jiang Yongkang, **Research on the Construction of Marketing Service System for Small and Medium-Sized Enterprises**, Jiangsu University, Master Degree, Nanjing, 2005.
- John & Doris Naisbitt, **Çin'in Megatrendleri, Yeni Bir Toplumun Sekiz Dayanağı**, Çev. Ümit ŞENSOY, Optimist Yayınları, İstanbul, Ocak 2011.
- Kuang Anming, **Sekör Yapılıırının Değişimi ve Tüketim Eğilimine Etkileri**, Kuzeydoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Shenyang, 2006.
- Lai Xiaolong, **Savaş ve barış içinde yaşayan iki komşu: Çin-Rusya**, Xinhua Yayınları, Beijing, 2002.
- Li Dong, "Dünyaya Açılma Arifesinde Olan Bitenler", **Çin tarihinin detayları dergisi**, s. 29, (Nisan 2003).
- Li Zhe, Ekonomik Küreselleşmenin Gelişmekte Olan Ülkelere Getirdiği Zorluklar ve Çin'in Politikaları, **Journal of Central China Normal University**, 2001.
- Lu Xinde, **Ekonomik Küreselleşmenin Yeni Özellikleri ve Çin'in Önlem Politikaları**, Shandong Sosyal Araştırmalar Enstitüsü Yayınları, Jinan, 2008.
- M. Tamer Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler**, Turhan Kitabevi Yayınları, 6. Bası, Ankara, 2007.
- Ma Chunfang, **KOBİ'lerin Politik Sisteminin Uluslararası Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi**, Heilongjiang University, Yüksek Lisans Tezi, Harbin, 2004.
- Mustafa Aykaç, Doç. Dr. Zeki Parlak, Doç. Dr. Süleyman Özdemir, **Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler**, İTO Yayınları, İstanbul, 2008.
- Müge Önüt, **Türkiye'nin sanayileşmesinde KOBİ'lerin rolü, rekabet gücü ve büyüme açısından önemi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
- Özlem Yonar, **Avrupa Birliği 2004 Genişlemesinin KOBİ'ler Üzerindeki Olası Ekonomik Etkileri**, Bilkent Üniversitesi, Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- Ping Huimin, Uluslararası Ticaret Gelişiminin Yeni Özellikleri ve Çin Dış Ticaret Stratejik Seçimi, **Journal of Northwest Normal University**, 1997.
- Qi Chao, Dünya lideriliği yolunda ilerleme, **Güncel Ekonomik konular dergisi**, s. 126, (Nisan, 2011).

- Qin Boshu, **Çin Ekonomik Reform ve Dışa Açılma Politikasının Öncesi ve Sonrasında Sanayi Gelişimi Üzerinde Bir İnceleme**, Nanjing Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nanjing, 1998.
- Rıfat Sait, **Türkiye Ekonomisinde KOBİ'ler ve Avrupa Birliği'ne Uyumluları**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2006.
- Song Chunlan, **Economic Globalization and Impact on China**, Jilin University, Master Degree, Changchun, 2004.
- Tan Jun, **CIS'in KOBİ'lerin Marka Yaratma Sürecindeki Kullanımı**, Güneybatı Maliye Üniversitesi, Y.lisans tezi, Chongqing, Mayıs 2009.
- Xue Mengjuan, "Çin ekonomik gelişim sürecindeki inişli çıkışlı dönemler", **Çin Ekonomi Dergisi**, s. 42, (Eylül 2006).
- Yang Zheng, Doğunun hasta adamlığından dünya liderliğine doğru, **Liaoning Üniversitesi dergisi**, s. 47, Liaoning, Aralık 2002.
- Yavuz Bayülken, Cahit Kütükoğlu, **Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler) Oda Raporu**, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara, Mart 2010.
- Yu Yong, **Modern Çin Tarihindeki Büyük Şahıslar ve Onların Topluma Katkıları**, Liaoning Yayınları, Shenyang, 1999.
- Zhang Guowen, "Çin ulusal kapitalizmin ortaya çıkması, gelişimi ve devlet destekleri", **Çin tarihinin detayları dergisi**, s. 37, (Nisan 2008)
- Zhang Jianfeng, **Çin Ekonomik Sistemindeki Başarılı Değişikliklerin Sırrı**, Çin Gençlik Yayınları, Shanghai, 1999.
- Zhang Lei, On yılda yirmi yıllık gerileme: Çin kültürel devriminin büyük yıkımı, **Çin tarihinin detayları dergisi**, s. 32, (Temmuz 2005).
- Zhang Xiangchen, Sun Liang, Gelişmekte Olan Ülkelerin Çok Taraflı Ticaret Sistemine Katılmasının Avantaj ve Dezavantajları Üzerinde Yapılan Araştırma, **Dünya Ekonomisi Dergisi**, 1999.
- Zhao Qiang, **Dünya Tarımsal Gelişim Sürecinde Çin'in Önemi**, Çin tarımsal gelişime destek fonu yayınları, Mayıs 2005.
- Zhao Zhihui, **Study On Financing Problem of Small Business in Our Country**, Northwestern Agricultural Technology University, Master Degree, Xian, 2004.
- Zhu Ting, Çin siyasetinde atılan yanlış adımların ağır bedeli, **Kuzeydoğu Üniversitesi Dergisi**, s. 135, (Ocak 2001).

Websiteler

1. <http://www.sme.gov.cn/index.html>, Çin KOBİ Bilgi Sitesi
2. http://www.stats.gov.cn/tjshujia/tjzl/t20110516_402726092.htm, Çin Halk Cumhuriyeti İstatistik Kurumu 2010 yılı ekonomik raporu.
3. <http://www.caam.org.cn/jibenziliao/20110301/1005052704.html>, Çin Otomobil Üreticileri Derneği 2010 sanayi ekonomik faaliyet raporu.
4. <http://www.cei.gov.cn/loadpage.aspx/20110519.xml>, 20 Mayıs 2011, Çin Ekonomik Bilgi Platformu.
5. http://www.stats.gov.cn/tjfx/jdfx/t20110511_402725042.htm, 11.05.2011
6. http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm
7. <http://finance.sina.com.cn> , 17 Nisan 2001.
8. <http://www.hzsmesc.com/xxzx/>, KOBİ hizmet platformu.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Doğum Tarihi : Doğum Yeri:
Zulyar RECEP 30.08.1982 Uygur Özerk Bölgesi / ÇİN

İletişim Bilgileri:

Email: zulyarrecep@gmail.com

Telefon: 05058978196.

Adres: A. Nafız Gürman Mah. Mete Sk. Burcu Apt. No. 49/9, Merter, Güngören /İstanbul.

Eğitim Bilgileri:

2007 – 2011, Yıldız Teknik Üniversitesi, İşletme Yüksek Lisans, Türkiye.

2002 – 2006, Kuzeydoğu Üniversitesi, Uluslararası Ticaret, Lisans, Çin.

1998 – 2001, Célilyüzi No. 1 Lisesi, Lise, Uygur Özerk Bölgesi, Çin.

Lisan Bilgileri:

Uygur Türkçesi
Türkiye Türkçesi
Çince
İngilizce